

הרכות הגעלה

(תשלח) אחר שהגעיל הכלים ביורה ממלא
 היורה הגדולה מלאה מים
 ומגיע' כמשפט הראשון ושטופה בלון וכ"כ
 רב האי גאון ורש"י כתב שהיורה שמגעילין בה
 ח"ל לחזור להגעיל ובלבד שישליך ממנה המים
 כשהם רוחצין קודם שישקטו המים מרחימחן
 שלא חלטין בחוכם ותחזור ותבלע וידיחנה מיד
 בלון ור"ת כתב שאין להגעיל אלא בקדירה
 שאינה בת יומ"ז דאין להגעיל אלא במי היתר
 ובעל התרומה כתב חומר מ"ז רבינו ז"ל שנותר
 להגעיל אפי' כלי בן יומו שנשתמש בו פ"י רותח
 חמץ בלוחו היום משום דהוי נותן טעם בר
 נותן טעם של היתר קודם שיגיע האסור דעם
 חמץ נכנס בקע"ל ומן הקער' במים ומיחו לריך
 להכיר שלא יגעיל ערב פסח אחד ד' שעוה כי
 אם כלים שאינן בני יומן והי"ו ישיעו כתב
 י"א שצריך להגעיל היתר חמ"ה וי"א שלאחר
 שהגעיל בחוכה הכלי לריכה הגעלה יש שמחירין
 משום נותן טעם בר נותן טעם וטורח עלי
 לכתוב דבריהם והגבון בעיני שאע"פ שהיורה
 אסור מותר להגעיל לחוכה כלים ואם הגעלה
 היורה תחלה אינה לריכה הגע' פעם שנית
 וכהו להגעיל הקערות וכן הכפות בכלי ראשון
 ולא כדברי בעל הדברות וכן כורה מ"ז יעלה
 ז"ל: (תשל"ט) רש"י הורה להגעיל כל הסכני'
 בין גדולים ובין קטנים ברוחצין ור"ת כתב
 הגדולים בעי לבון כדאיחא בירושלמי וכן רבינו
 יעני' שבע"ל: (תשמ"ג) הא דתנן בשלהי עבוד'
 כוכבים הסכין שיפה היא טהורה פירש"י שיפה
 לטובה בלאבן של נפחים ויש פירש"י שיפה
 משפטן בבגד אמר שאינו חלק ואין נראה לי
 כן אלא כמו שפי' המורה רש"י שבה"ל:
 (תשמ"א) בתב רבייה ראייה כתוב בהשבות
 הגאונים כשמגעילין לריך להשהות
 בו עד שתפלוט יפה וכמו זה כתב החלפסי ואנו
 גיילין למחר להוליחם מרדכי:

בכך בחמים בכלי שני כגון קערות וכפות בכלי
 ואחר כך יגעיל הכלים שמשמתינן בהם בכלי
 ראשון כגון קדירות ויורות ודורים ודומיקן ויחבן
 שלא יניחו המים מרחימחם ואם הניחו ימתין
 חמדי עד שיעלו ארבע עשרה כשמתים הכלי בלבה
 ירחיב הבלתה כדי שישכבו המים כל הכלי
 וכשמוליא הכלי המוגעל מן המים הרוחצין
 ישפוך של הכלי בפנים ובחון מים קרים ואח"כ
 אם יש לו כלים גדולים שאלי' נכנסים ביורה
 ירחיב לבינה או ארץ בראש עד שיהיה חם
 מחד ויתן הארץ על הכלי או בלבה ומחזיקו
 למעלה מן הכלי ועוף עליו מים ממי הרוחצין
 שביורה ויעביר הארץ על הכלי עד שהמים
 יעברו על הכלי וזה חשוב כמו הגעלה. וכן
 נוהגים להכשיר בזה האופן כל כלי עץ הגדולים
 והשלחנות ודומיקן ואח"כ לוקח אוד שורה מן
 האש ומכניסו ביורה גדולה שבה המים
 הרוחצים עד שיעלו המים על גבותיה ושופך
 אח"כ המי' והוא ג"כ נעלה ודיני הכלים הרוחצים
 להגעיל ואף יגעילם אחרת בצקלור. כשמינים
 קתייהו צטייא ופרזלייהו בנורא וכן מחמירין
 בעלי נפש מאשכנזי חבל הלבחא חרדי וחלדי
 ברוחמי' ובכלי ראשון אך לריך לנקות הנליב
 היטב מחמץ שבהוריו ובקדוקו. המדוכות של
 נחשת שאין ברזל נוקים להגעיל ואם חוששין
 שלא יתקלקלו ראייה המחבר לא מורי ממי המי'ר
 אברהם זכ"ש ז"ל נוהג ליתן בתוכו גחלים בוערות
 ולסבב המדוכה בחוט ס"יב בחון קשור ולשהות
 הגחלים בתוכו בוערות עד שהחוט בחון ישרף
 ודיו ומדוכות של אבנים ראייה שגורדין המדוכה
 בפנים בברזל מכל וכל ואח"כ מגעילין ודיו וכן
 עושין בכלי האבנים שקורין לבידי"ה ודי להם
 האגני ליישה שהן של עץ שנותן בו השאור
 בשעת ליישה אין נוקים להכשירם ומנהג לנקותם
 היטב וליחנם לחינו יחודי עד אחר הפסח עכ"ל
 המחבר: (תשמ"ג) כתב רב אלפס משהי' למהי
 גנו יורה עד דפלטו וכתב ראייה מי יודע
 לשער בעור הפליטי' אולי ישהה בחוכם וחזר
 ובלעו לכן ירח שמים הרבה להגעיל הרבה
 כלים ביחד ושהה לכליו מעט לעת לחשמתינן
 דכיון דטעם שלהם פרום אין ארסרין רק שיגעיל
 בזמן ההיתר קודם שעה חמישי' דלאחר אסורו
 אין פנימיו מותרת והרא"ש כתב דקודם זמן
 אסורו יכול להגעיל אפי' כלי בן יומו אפי' אין
 במים לבטלו: (תשמ"ד) כתב רש"י שצריך
 להגעיל תחלה היורה שמגעילין בה שאר הכלים
 וכ"פ רש"י וכן כורה והרא"ש וכן יש בהשבות
 הגאונים והרא"ש כתב דדין היורה כדיו שאר
 הכלים שאם אינה בת יומא או אפי' שהיא בת
 יומא והוא קודם שעה שנית ח"ל להגעילה
 תחלה: (תשמ"ה) מאורו ומדוחן ושאר מינין
 בלוינ

והרמזים אשר כולה סובין וכן דעת רב אלפס :

הלבנות לישת מצה

(תשנה) בצק של ענדות כוכבים שנכר זה
 שלא החמיני' שאין זה סידוק ולא
 ככסופו פניה מותר לאכלה ובלבד שיאכל כזית
 מזה באחרונה ויש אוסרין לאכלה אלא ח"כ
 לשם העונד כוכבים בפניו ולא נבירה להראש
 טורים : (תשנו) אין לשין אלא במים שלנו
 לפירש' לאו דוקא שלנו אלא שעבר עליהן י"ב
 שעות משנשאלו ולפי ה"ר אליעזר לריך שלא
 יכיו מחוברין כבנכנס הלילה ממני שבילה
 המעטות רוחהין והסלובין בערב עם שקיעה
 החמה מותרין מיד ובראש'ם כתבו וכן עמא דבר
 לשלוב בדין השמשות ומתוך לשון רש"י משמע
 דמים שלא לו אין להקפיד אלא בצורות ומעטות
 אבל בבשרות אין לחוש מ"מ אין להקל ואין ללוש
 מונו נהרות אלא ח"כ לנו וכן נראה מלשון ה"ג
 שאין להקל אם לבו במים פושרין ואפי' במים
 שלא לנו חסור . וכ"כ בה"ג וכן ה"ר יונה גיאת
 ולרש"י דוקא בחמי' ובחמי חמה אבל במים
 שלא לנו צדיעבד מותר ואפי' לכתחילה שרי
 למיגם זהו לי לית ליה מותר לחריני ולאו הכמים
 הראש לה"ט : (תשנו) כתב רש"י חשו הכמים
 לכמה עיירות שאין להם רק מי מעיינות ואמר
 שילינו כל הלילה כדי שיזטטנו עד יום מחרת
 וכתב רח"ב' דמנהג כשר הוא שיהגו רבנותיו
 לשלוב אחר שקיעת החמה ולדברי ה"ר אליעזר
 מנ"ץ אין קפיד' אלא שלא יהיו הכמים מחוברת
 בבילה בבילה מעטות רוחהין וכתב רח"ב' לפי
 טעם זה חסור לשלוב אחר התלה הלילה
 ומלאחי תשובת ר"י פסקה אם נשפכו כל המים
 בשביל המת אין צדי להחיר מים שלא לנו אפי'
 ע"י הדחק ובה מעשה לידי ואמרת' שלא לשפוך
 המים בשביל המת בביל פסק דליל פסח שמור'
 היא וכן בשאר ילנות דפסח דשומר פחאים כ'
 וחלילה שיארע הרקל ע"י מלוא השם וכן סורה
 ה"ר יהודה חמיד שלא להשפך המים מן התקופה
 בשביל זה מרדכי : (תשנה) ולא במים הגרוסין
 פי' ר"י מים שנשאלו זו ביום ורש"י פי' מים
 הגרוסין מן המולייך דוד נחשת גדול הלוי על
 האש וכן פירש בעל הדברות ולא שנתחמם בלש
 דהם כן ביטנו אלא חוש הנחשת שדרכו
 להתחמם דוד מחימתו שבה"ל :

שאינו מחמם מיני דגן מותר לעשות מזה
 תבטל וכן בכל מיני קטניות ויש אוסרין לפי
 שייני טחון מהערבין בהם ולא נהנו כן ואני
 סתמתי ריהתי חסדי אשכנז וכל הפכמי' נוסרין
 מלהכל כל מיני קטניות בפסח :

(תשמו) כתב ה"ר יצחק מקורביל בסמ"ק ח"ל
 נראה לי לקיים המנהג ולאסור
 כל קטניות בפסח . ולא מחמת חמץ עמלן אלא
 כיון דקטניות מעשה קדירה הן ודגן נמי מעשה
 קדירה כדביבא הו כיו שריין קטניות דלמא חמי
 לחלופי וגם חרדל כיון לאסור משום דקוי מין
 מדגן ואפי' יתנס במים רוחהין כיון לאסור
 דלמא חמי לחלופי ונתנס במים קרים עכ"ל
 סמ"ק ורבינו ברוך ור"ר שמואל מליצ'רא לא
 היו אוכלין קטניות בפסח ובר"ר יחיאל מפרי"ו
 נהג לאכול בפסח פול הלבו מרדכי :

(תשמו) כתב בסמ"ק שאסור לאכול דגש בפסח
 לפי שרגילין לערב בו קומח ואפילו
 דגש בזה מן הכור' כדי שלא להלק ומכאן
 טעמא נראה לאסור הכחלים לפי שרגילין לערב
 בו סלת כשמתקין אותם מרדכי :

(תשמו) כתב ה"ר פרץ ים מוכבים לברר
 החטין מהלכות העכברים וי"א
 דח"ל דקוי כמו מי פירות הלכן מהמיוס . וכתב
 הוא שאינו דומה למי פירות שטרקו מחמיץ
 דהתן לא יעוס אדם חמץ כו' ואין להקל
 ע"כ ולי נראה שאין לחוש על זה כלל דע"י רוק
 מועט לא התחמץ החטט קשה ועוד אפילו
 יש כהן שבוין אחת מני אלק מהבטל שאינו
 טוחן כדי לבטל טורים : (תשנב) כתב רב
 אלפס שריך לשמור החטים שלא צכן ידי
 מלות מלש משעת קליר שלא יבאו עליהן מים .
 ובראש'ם כתב שא"ל אלא משעה שהינה ח"ל
 נוסגין באשכנז ולרפה לשמורו משעה שהינה
 לפי שמאז מקרבין אותה למים שנתנים ברהיים
 לק מים וכ"כ בשאלות : (תשנ) תשובה לגאון
 שנהקנות מן הסוף בשעת הבקין ויאלץ זה דלא
 מחזק ין חסור . אבל כשהלה בשעת שמור לה"ט :
 (תשנא) יש רוצין להוכיח מן הירושלמי שריך
 לעחון החטה יום או יומים לפני
 הלישה ואם עמו : בערב פסח ה' חסור ללוש
 מלש זו ביום לפי שהקמות בשעת הטחינה רוחה
 הוא ומחמם המים והעס נוחה להחמיץ וקרוב
 הדבר לבא לידי חסור שבה"ל :

(תשנב) ירושלמי פירק אלו עוברין בר פפא
 חזיל לגבי טחויית כו' ומשמע
 ההם שהאמוראין בעלמן היו הולכין לבית הריחי'
 מרדכי : (תשנב) כתב גדול בדורו מה"ר יעקב
 מולין נוסגין לקרר החטים משום דזמנין כבר
 עמו צכן הכולא מתוכה לסלת וכו' חתן גמור :
 (תשנר) עישין מלש הדרתה פירש'י כולה סובין

(תשנב) הוא דחסרו בעברה ונשה פיר' רח"ב'
 דוקא בחיוד אבל בשוגג שרירוש"י
 אוסר אפילו בשוגג באוסרין אפי' בחיילה משום
 חשש חמץ דגרע מבלקת של עובדי כוכבים
 ורי"ן גיאת ובעל העטור כתבו דוקא למלש
 משומר' אבל לאכילה שרי וכ"כ בעל הדברות
 ובראש'ם

הרבות לישת מצה

שהוא חצו העבים לידו חמץ וצמט ר"י זר יהודה מלאחי שאין לחמץ חמור"י גדולים וצמטו אין לשון שני עשורים יחד או יותר אבל נזכר"מ אין להקל כיון שחמץ חמרים שיפור כי הוא וכן פסקו רוב הגאונים וכ"כ רוב כהן לך וצדדי הגאונים מלאחי ר' החיר לגוף וקטף צממית עץ לפי שמתמר להשלי' את מלאכתו והכי מיני צמורים שלהן שפון למעלה והיו קטנים אבל צמורים שלנו יותר טוב לגוף הרבה יחד שאם היינו לשום קפוחא קפוחא יבולין להחמץ הראשונים קודם שלשין ומקטפי האחרונים שצ"ל ואני מחבר ראיתי נוהג"י צעלי נפש מחשבת לגוף כדי שיפור חלה לנד אפי' צמורים גדולים : (תשסו) יש מהגנים שכתבו שאפי' חלת האור יכול לקרות לה שם ולהפוסה אפי' במקום שאין כהן דחוי ליה אי חיתיה דאמר"י הואיל והלכה ברובה דאמר הואיל ומיטב שלא לקרות לה שם אפי"כ יש כהן צעיר להולא נפשיה מפוגתה לה"ס : (תשסו) כהב רש"י בהלכות פסח שני הרואה להפריש חלה מן העסה יצרך להפריש תרומה ולא יאמר חלה כי פירוש חלה היא עוגה וחר"י ותרומה תרומה כתיב ותרומ' שמה ושורפה ואינו מאכילה לכהן טמא והח"כ אם יש שם כהן מפריש כדי מהנה ההוגנת לו בלי צרכה שהרי נפטר. העסה צמורה ראשונה שבה"ל בשם ה"ר יעקב כהן המפר"י ח"ה צ"ט הח"ך יעשה יפריש עוגה קטנה ויאפה אותה עם שאר עוגות ואחר אפיקו יצרך הכל בכל העוגה והתרומה ורח"ל חלו ק"ן יחזירין יחד והכלי מלרפין לחלה ומצרך עליה ומליעשה עד חול המועד כמו שביא חפ"י ישרפנה צמ"ה וכ"כ ה"ר שמואל מפלייחא אבל לקרא לה שם קודם שהתפ"ה לא לפי שמבקרר לה שם אסור לאפותה שאין שורפין קדשים צ"ט וריב"ש כתב דוקא צמ"ה צמ"ה הארץ לחסור"ה מדאורייהא אבל חלת ח"ל מותר לקרא לה שם חלה אם יש צעיר כהן קטן שלא ראה קרי מימיו וצמ"ג צמ"ה רב כהן לך פתח דלי' ליכא כהן קטן מותר לכהן צעל קרי ע"י צמ"ה צדוק כמו תרומת ח"ל וגם חלה מותר שם על לקריו ומטעם זה אין להחיר לאפותה דשמה צריך הערב שמש ולא יוכל לאכולה עד הלילה שהוא חול ונ"כ יעשה חכיה שלא לצורך יום טוב וכ"כ ר"י אפי"כ וז"ל דמלת ח"ל קורא לה שם ואופאה מיד לכתמיה ואכיל לה כהן קטן ואי ליכא כהן קטן עבדינן כר"ל ולא יקרא לה שם עד שהתפ"ה וברי נפיק י"ט שרפינן לה וכן הלכתא שבה"ל ובעל התרומה כתב הלש הרבה מלות אם הם קטנים שאין בהן טעור חלה יתנם בתיבה דאמר ר"א והכלי מלרפן לחלה וכן יצטרך נגיפי"כ שם לרוף כלי קודם הפרשה וכתב

והר"ש הככים לפרש"י גאוסרו אפי' בשוגג ואפי' באכילה לה"ט : (תשס) הא דאמר רבא וימא דעיבה כוליה שמשא ואפילו דוכתא דלא כפיל שיישא אסור למילג פי' תחת האור וכתב בעל הדברות דיתא ור"י פסק דהלכתא היא וסמכין עליה שבה"ל : (תשסא) כתב ה"ר משלם בשם רבי אליעזר הגדול שיש להחיר כשאפין המנות שלא יתנם בכלי שיש בו ק"וח שאם יצק בדבר המנוח ואחר כן ישהה במרק המנוח והקמח שעליה יבא לידו חמץ ואסור גדול הוא עכ"ל מרדכי : (תשסב) הרבה טובין שלא ליתן מלח במלח בפסח וכן יסוגין באשכנז ואין טעם בדבר לאוסרו ומשום אל תחוש תורה אמר אין לשנות וי"א שבלי ראשון אין ליתן בה מלח משום דהוי מלח עשירה וגם זה אינו ובספר רוקח בשם רה"ס שאין ליתן פלפלין במלח לפי שבה חדין ומהמ"ל העסה והמרכיכת שאין ליתן מלח במ"ל ובתשוב' ראוי לומר"י כתב כל האוכל מלח מליחה בפסח חלו אוכל חמץ ולא כרשב"ט שחמיר למלוח מלח מיום ראשון ואיך וכן רש"י צמ"ה צמ"ה חמיר גם החיר ר"י לתת חבלין במלח מיום הראשון ואיך וכן החיר הרמב"ם מרדכי ואין מנהג אשכנז ליתן מלח במלח כל ימי הפסח : (תשסג) אף הרודה וזהו בסל וזהו חדין ע"ג טבוח בשם לה לצמזין גבוה"י וכל המלות ור"ס פסק בספר יראים דכי קאמר ר' אלי' דמהני לרוף כל להחמיר דוקא לחייב עיבה שלא כשיפור חלה אבל אם היה טעור עיבה אין לרוף כל פוער זה את זה ובספר המנות וראב"ה חולקין ובזרין דאפילו לקולא מהני לרוף נדרשי פ"ג לשון מ"ו חצי מהר"ר אלוני מחליק צמ"ה ועל ענין החלה צילה פסחים ודאי מנהגא דידן ודרבנן קשישי שבי דזוריו כדפסק ר' כ"ר"א פרק אלו עובדין וכן נהגו רבינו יעקב בר יקר ורש"י וכן דעת הרמב"ם אלוני מחליק בין חלת ח"ל לחלת ח"י ור"י שחלק לעממה חלק וגם מכת"ס כתב שאותו המנהג טוב וכן הוא כדי להסתלק מכל הספקות :

(תשסד) אמר רבא קבא מלוגתא לפסח"ה כתב ה"ר יהודה ר"י יצחק דוקא דראשונים שריו תנוריהם קטנים ואיכא למיחש שעיבה גדולה לחמץ אבל תנור"י שלנו שבה גדולי' עדיף שילגש עיבה גדולה ויבוי עוסקי' בעיבה תמיד כדי שלא תחמץ ולא יהוה לו חזריו וכתב ה"ר יונה היכא שלגש יותר מזה השווער חכמי ריפת אורבין אותו ולי נראה להחיר ומיחו לדעת הגאונים שכתבו שלכתמיה' אין להיחט בעס' אפי' רגש א' בלא עסק ח"כ לכתמיה אין לגוש יותר מזה השווער וזה הכס"י הר"ש לה"ט : (תשסה) בהלכות פסח של רש"י כתוב אין לשו' יחי מלות ציבחה כדי

הרכות לישת מצה

ז"ל שאמר בשם מהר"ר יעקב מו"ל שנהג להחמיל בעשיית המצות בערב פסח אחר חלות ולא מקודם וכן נהג אחריו חזי ז"ל וכשהל ע"פ בשבת הכריז לפחות הכל מע"ש אפי' כג' מצות המסומרות ורוב העולם מוכג לפחות הכל מע"ש קודם ערב פסח :

(תשע"ט) אין לסיין את המצות ע"י חרש שוטח וקטן וכן איהא בשאלתוהו לשה עובדת כוכבים העסה או חרש שוטח וקטן דלחו בני שמור גטו חט"ג דתפאה ישראל בר דעת ועבד זה שמור משעת אפייה לא נפיק בה י"ח וכ"כ רב כהן לך ורב האי גאון כתב מצה תפאה עובדי כוכבים בפני ישראל ע"י שמור כהקנה מותר להכלה ובעלי מעשים וחסידים מחמירי על עצמם כגאונים המחמירי ולפי' בעצמן חופין לה"ט ובה"ט כתבו עבד וספחה ללא טבלי חסרי למיגם מצה ביום ראשון אבל שאר יומי שרי והכי חזינן לרב כהן לך ז"ל כן איהא בתשובת הגאונים שבה"ל :

(תשע) כתב רב הלפס לא חסרו סריקי' המולירין אלא לבעלי בחים שאינן בקיאיין גזירין ויבא להשכות עליהן אפי' אם יש להם דפוס שממכה' לעשותם וכ"כ הרמב"ם והרא"ש היו מוכה לאסור אפי' לנחתומין : **(תשע"א) פסק גדול בדורו מה"ר יעקב מו"לן כשהל ע"פ בשבת יעטו הבכורות ביום חמישי לפניו חכן מורי חזי ז"ל לא הכריזו כן אלא שלא להחמיר כל עיקר הוהילי ודחה גמחה מאחר שאינו חלה מנהג :**

(תשע"ב) מצה שנאפה עם חמץ בתנור כתב ר"ת דמותה דריחא כהאי לא מלינו שיאסר כל הפת ויש אוסרין אם נענו זה בזה דדמי לפת חמה וחיבת פחוח' ולדעת הרא"ש דשרי אפי' מצה שנמאלת בה חטה בקועה נראה דה"ל שרי לה"ט : **(תשע"ג) נשאל גדול הדור מהר"ר מו"ל ז"ל אם מיטרפין שהיה צנלק לשעור מיל' אם לא והשיב דהין מלטרפין והביא ר"ה מטיף טיף אפי' כל היום כולו חי אפשר להחמין לחו דוקא כל היום כולו אלא אפי' גמים או שלשה ימים ואמאי לא מלטרפי בהפסקות עכ"ל :** **(תשע"ד) מי פירות חין מחמירי ורבו בו הדעות ושרי' חין מחמירין על חמולו כרחי אבל חמץ נוקשה הו' אפי' בני פירות לנד אסור לגוש ולרב הלפס אפי' בני פירות עם מים מותר לגוש מלי רחשון ואילין ויש אוסרין לגוש בני פירות עם מים חף מלי רחשון ואילין אבל קטיף שמקטפין בהן את העיסה בשעת העריכה מתירין מלי רחשון ואילין אבל גזיל רחשון ושי חין יולחין בהידי חובתן דכוח ליה מצה עשירה :** **(תשע"ה) ובימי חיה מסתפק רש"י אם מחמירין ור"ח היה מהיר ולמה**

ובזה לנרף את הפת לאחר אפייה כשלקו שלא כשישור ומלרפו עם הכלי כדי להפריש חלה על זה כתב ה"ר אביגדור שצריך שלא יהא הפת יולא מלמעלה מחוגי הכלי שמה שעולה ויואל למעלה מחוגי הכלי חין מלטרף וכה"מ כתב דוקא בדיעבד טוב לעשות כן ללרפו ככלי כשאר ימות השנה אבל לכתחלה לא דראש' עריסותם אמר רחמנא בעודה עסה אבל בפסח וכל י"ט שמשקרה עליה שם אסור למלטלו וגם שאין שורפין קדשים ב"ח כוה"ל ולא אפשר בעינן אחר מותר שבה"ל : **(תשע"ו) אין מחמירין להחמיק צנלק שנמלה ביום י"ד אלא אחר ששעות ואיהא בתשובות מעשה בחדר שאפה מצה קודם ד' שעות וכבר ביער חמלו ואסרו רבותינו המולות לחיתקטו לפסח וכיון דפסח אינו אלא מו' שעות ולמעלה חף מצה כן . וכ"כ רש"י דהוי אסור דאורייתא דהא הוקפו מצות לפסח ובהשבות הגאונים' מאלתי דביעבד כשרה ובשם רב מהתיב גאון כתב שיאפה הכל מע"ש משום טורח י"ט שבה"ל אבל רבינו משה הכהן והחירה אך לכתחלה יש להזכיר משום דחגיגה מצוה בשעתה . וראשונה הביא רחוב מן החוס' יולאים במלה יבנה וצנלק שיעטיה וחס פסח ונראה דבירובי מלי פליג אחוס' ואסר אפי' עשאה לשם פסח וכיון דבירושלמי אסר רחוי להחמיר שלא לעשות קודם חלות ובשעת הדחק שלא יולא לפחות ליל פסח משום איד של עיבדי כוכבים רחוי להחמיר על החוספתה להחיר ומ"מ יעשה שלשה מנות בגיל פסח משום חגיגה מצוה בשעתה וכ"כ רב מהתיב ז"ל והשיב ה"ר יבדה הכהן שטוב לעשות המלה בגילי שני משום חגיגה מצוה בשעתה ורב האי גאון כתב מנהג אבותינו לבגור חמץ מע"ש לפחות מצה להכלה וגדרו קדמוניו שלא יבא לידי אסור ובמולאי שבת אופין מצה כהקנה והנו חין לנו אלא מנהג אבותינו להפיה מע"ש ולא לערוח באפי' ב"ט עכ"ל . והרא"ש היה אופה מצות מע"ש . והאי רחמי צנלק' לונה שהמקדקין היו חופין כל מה שכו' לריבין במועד מקודם המועד שאם שתערב עם המנות משהו חמץ יצנלק קודם זמן אסורו לה"ט . ובשם רב מהתיב שיאפה למולאי שבת ובשם רב האי גאון מלחתי ככתב ולכן חין לנו אלא מנהג אבותינו לפחות מע"ש ולא לערוח באפי' ב"ט וכ"כ בעל הדברות ז"ל וכ"כ ר"ח'ס וכן ה"ר מהיר ז"ל וכ"כ מורי יעלה ז"ל מהבה"ל . רבינו שבחון משני אלא לפחות המלות ביום ששי כשהל ערב פסח בשבת וכן נושמע נושם רבי יהודה גאון וכן מלחתי בשם ר"ת דאסור משום שנתא יאמרו פסח הוא משנתא בעבר ויש רחוי להחיר גם מן מהירושלמי מרדכי . וחני כמתבר שמתה ממורי חזי**

הלכות לישת מצוה

המלות ונראה לי שאפי' אם תמצא לומר שהיתה חמץ החטב למה תאמר כל המלה דהא דאמרין חמץ במשכו היינו ע"י בשול שמחפשת החמץ בכל הקדרה אבל אם כיתה חזב נפל על החררה אחת דבר ידוע שאין אסור חלב מפעפז בכל החררה דאפי' לא היו כבשול להחפשת טעמו בכל החררה אלא אוסר כדי קליפה או כדי נטילה וכ"ש חטה אחת שאין כח בפליטת' להחפשת בכל החררה . וכ"כ הר"ר אליעזר ממ"ץ שהם תמצא חטה על בשר מלוח או ללי או על מלה רוחתה חוקר מקום פצפועו לפי חומד הדעת ודיו . ואם הוה ב"ט חחרון של פסח מותר להשכות עד אחר פסח כיוון שהוא ספק י"ט ספק חול ל"ט ובספר המלות כתב דגם בללי אסור בטעם משבולי' שטעם החטה הולך בכל העוף כשהופך השפוד בשעת לליה וכן בספר רוקח אוסר הללי בהנאה שנמצא בו חמץ אבל אם נמצאה חטה על בשר מלוח אין אוסר אלא כדי קליפה וכ"כ הר"ר שמואל מפלי' יז"א ב"ט רבו הקדוש שקבל מר"י לזבא מרדכי . מעשה שנמצא חטה בקופס ככלי של מים ובשלו כחוך המים ההבשיל והחיר ואמרין שגאסרו המים ויחסרו ההבשיל וכן החיר דאבי"ה הטיון שנפלו לבור . וכל הטעם שאין החטים נוהגין טעם במים לזנייט וחפילו חמץ גמור שנפל לבור מותר מהאוי טעמה . ובהז עוד חטה שנמצאת בחרנגולת מלוחה ומלוחה עמה אחרות שחובה שנמצא בה אסורה דנתרצה החטה וחמ' בפסח במשכו ובשאר מותרות . והוא דאין אם ללו החרנגול בשפוד וממצאת החטה על אחת מהן אוחה אסורה ובשאר מותרת . ובהז הר"ש אין דבריו נראין במה שאמר כל החרנגולת במליחה שנמצאת בה חטה אלא כאשר כתב ר"ה ממ"ץ שנטול מוקס פפוע אבל חרנגולת ללייה שנמצא' בה חטה בזה נראה דבריו שכל החרנגולת אסורה לפי שמהפכי' השפוד ומחפשת הטעם בכל החרנגולת ואם היה בה לידי המעשה הייתי אוסר כל החרנגול' בשפוד שנוגעות זו לזו דע"י הפוך מהפכת מזו לזו וכי היכי דבשאר חבורין אם היה בו יוקן טעם בטוין כוונ' החבורין הוא הדיון בהחמץ שהוא במשכו ע"כ . ורש"י פסק ג"כ דכלי כל החרנגולת בשפוד אוסר וגם רבי הומר שהיה אסור וכן מצאתי בהשוכה חתה ומצאתי מפרשים דוקא ע"י ללי או בשול אבל על ידי מליחה אם נמצא עוף או בשר ומצא בהם נגיר חטה כפי בקליפה לזכר מעט מהבשר מן המקום שנמצא בהם החטה ודי' לגאונים ז"ל מעשה היה והחיר מורי חרנגולת שנמצאה בחמץ בפסח וזוהי הזקק עמה עדין ובה היו חטין והחיר מטעם דקרום וזקק מפסיק בינו חטין הבשר . ועוד ממצאתי

הסכים הר"ש ומי פירות עם מים היו חמץ מוקשה ואין בו ברכת חט"פ שנמנה להחמץ ויזק משהר עסה הלכך אין לנוש בהם ואם לש בן פסק בה"ג דישקף מיד ובר"ץ גיאה פסק בהכמים שאמרו שיאפה מיד ולזה הסכים הר"ש . וכל משקין כדכ' מי פירות הלכך חטה שנמצאת בדבש או ביין וחומץ מותר ובלבד שלא נהערב בהן מים לה"ט : (תשעו) איבא מרבנותא דחסרי אפילו בשאר יומי לקטף המלות בני פירות ואיכה רבותא חרירי דשרי משב"ל : (תשעו) בהלכות פסח של רש"י שאלו את רבי אה מותר ללוש בבליים בפסח העסה אם יש בהם משום חמץ אם לאו ולא אמר רבי לא אסור ולא היתר אבל הכוונ אוסר בכל ערי ריי"א"ס שב"ל : (השעו) בצאחי שאם נמצא בקמח מלחמתי' מלח מחמץ כי המלח תולדנו מן המים ואינו בכלל מי פירות ואין ל"ל דהא שרי והיקא במשחה מלחא אלמלא דמלח הוא בכלל מי פירות :

הלכות חמץ

(תשעט) כתב בעל העטור כתב הרב בצבלי מותר ללוש לחרנגולים מורכבן או קמח ומאכליו מיד או ישיבה רק שלא ישיבה שיעור מהר"ן מ"ל וכל זמן שמכפין או מקרין בו אינו בא לידי חמץ ואין להכחך על זה שה"כ כשהזכיר כשיעור מ"ל ע"כ : (תשע) כתב הר"ש על מה שהחיר לרקד הקמח כשנפ' עליו מים קולא גדולה היא לעשות כן בחוך הפסח שהחמץ במשכו כי שמא יעבור עם הקמח הטין כל שכו צנפה ורחיטי מורין הלכה למעשה שיאסרו בידו כל המקום המלוחה בסק והכי עדיף טפי עכ"ל ר"ט : (תשעא) האידנא דשדרו רבין מומיבנותא דחין אלו בקיאי בחליטה בכל עינין אסור ואין לשין מורכב לעופות בפסח כלל והרמב"ם החיר ללוש לחרנגולים מורכבן או קמח ומאכליו מיד ועומד עליהן עד שלא ישיבה כדי הוור מ"ל שב"ל : (תשעב) הטיון או שטורין נחבטו אסורין לא נחבטו מותרין וקאמר מר עוקבא הוה דקתינתקבטו אסורות לא נחבטו ממש אלא קרובות להחבטק שאם מניחן ע"פי החביות של יין והם מהחבטות מכה כחיות דגריסי על פי הביב ושמואל חמר חין אסורין אלא הם נחבטו ממש וכחזר רב הל"ס י"ט פוסקין בשמואל דוקא נחבטו ממש ויש פוסקין כמר עוקבא לתומא : (תשעג) אם נמצאת חטה בפסח או נמצאת במלה אפיה כתב הר"ש שמוסר אפי' שהיה בקופס ורחיטי קלה גדושים שאסור המלות הויא ויש חתים שחסרו כל

בבשר

הקדמות חמץ

הקדש. כפסח חמץ יכול לחבול עד שתחשך. ולא נראה אלא לחו דוקא נקט עד שתחשך והוא תקון לשון ורבינו וז"ל הסכים עם הר"י אורליי"ש דלחשק מנה לפסח שאינו כחלל אלא בלילה. מרדכי פ' ע"ט: (תשצ) בחב גדול בדרור מהר"י מולין אם נשברת לחת מן השלשה מלאה שעושין לשמורים או נאבדה נכון לחפזה אחרת משום שהמכתח"ל דג' עשרונים. ועוד דומנין חין שמור גמור לשאר מלאה. חבל מכ"מ אם נשברת לחת דתני לפני מורי ולקח חות במקום השנית כיון דבלאו הכי בולעין לחת ואפילו היחה השלישית הנשברת דמשום הקדמה למאור לא יאפה אחרת: (השצג) כתב אבי העזרי דזמן הזה ח"ל לעשות הסיכה מי"מ נהגו העם להסבובשכחא מסב לא יסב על גבו ולא פניו ולא על ימיו אלא על שמאלו. ופי' רש"ס מפני שצריך לחבול בימיו ולפיכך חטר יד ימיו יסב על יד ימיו ורש"י פירש העטם שמ"ל יקדים קנה לשתולפ"ז חין חלוק בין חטר לאחר ואשה אינה לריכה הסיב'. ופי' רש"ס מפני שאי"מ בעלה עליה ולפ"ז אלמנה או גרושה בני הסיבה. וזה"ל כהב משום דלאו אורח ארעה דלשה למגזא ולפי זה כל אשה אינה לריכה הסיבה: (תשצב) בירושלם מלוה להחזיר אחר יין אדום ויראה לי שאם הלבן יותר טוב ממנו שהוא קודם. ויין מבטל כהב רב הוא גלון שאין יולאין בו וכן הוא בב"ב וכן הסכים מהר"י מולין. ובירושלמי יש שיואלין במבטל ובקודשיוטון כן פסק המרדכי: (תשצג) דוקא בזמן שיהיה חזק לריך למזוג אבל היין שלטו אי"ט חזק כל כך טוב לשמותו חי מרדכי: (תשצד) גדול מהר"י מולין כשיש לאדם יין חזק בליל פסח בנ' כוסות אם דרכו של לוחה הח"ש למזוג יממנו בליל פסח ואם לאו לא ימזוגו ע"כ:

(תשצה) אחר ששכח כוס ראשון חפ"י אם ירצה לשחות כמה פעמים הרשות בידו. וכזה אבי העזרי רק שיכין אל לבו שלא ילעטרך לברך פעם שנית שנה יהא כמוסיף על הכוסות. וכ"כ מהר"ם ששאלוהו אם יכולים לברך על שניו היין הטוב והמטיב בלילי פסח והשיב שיכולין לברך שאינו נראה כמוסיף אלא"כ יברך בפנה"ג כמו שמברך על ארבע כוסות. וכן הולכין לשיטתן שמלריכו' לברך בפנה"ג על כל כוס הלכך מסתברת לכו למימר שאם יברך שניראה כמוסיף. ולדעת הר"ש שא"ל לברך בפנה"ג על כל כוס וכו' חין חלוק אם יברך אם לאו שאם אנו חושבין אותו כמוסיף חפ"י בלא ברכה נמי. לה"ט: (תשצז) כתב גדול בדרור מהר"י מולין דמאור לקחה שני השלישין בילה חרוע או בשר וכן העיד בעל האגוד' ועמנו מפורש

בבשר שמאלו בו לחם כפסח ואסורו לשחות ממי הבאר. שכה"ל. יש מתירין הטוב שנמלאת בזפק של תרנגולת דחשיבה כמטולת ואין עליה חרפה אוכל. וי"א שאין ללמוד אסור מטומא' ולזה הסכים הר"ש רש"ס ורבינו ינאח מפרגא ורבינו יהודה מפר"ז ורבינו יחיאל ספי"ז ספי"ז לכו דנותן טעם לפגם כפסח מותר. וכן ה"ר ינאח ח"ר ובר"א ממו"ץ אמר דנותן טעם לפגם אסור וכן ריב"א ובהשכנז נהגו היתר:

(תשצד) מעשה שהגעילו יורה מחומו"לה ונשפכו המים מחומל' וירדו לבהר' ואסורו המים לשחות כפסח שחמץ כפסח במשכו וראב"ה פסק דמותר למ"ד וכן טעם לפגם כפסח מותר ור"י ח"ז כתב כדור לחם שגפ"ל לבזר ואין בו כדי ליתן טעם בניי הבזר בזה יש להסתפק אם מותרין מי הבזר או אסורין דשמא יש להחמיר בו טפי מחטת משום דהכ"ר כד נהחמץ ומ"מ כל כי האי גוונא נסמך על שאלת' דרב אחאי שהחירו חמץ כפסח בששים מרדכי: (תשפה) אם התחיל במלחכה מאתמול לערב פסח והוא לאורך המועד יכול לגומרה בערב המועד ופי' הר"ר יונה חפ"י אחר חלות ובר"ש כתב דוקא עד חלות ואם חינו לאורך המועד חפ"י אם התחיל בה מאתמול לא יגמור בה: (תשפז) החייטין וספירים והכובסין עושין מלכתחנ' עד חלות חפ"י במקום שכהגו שלא לעשות והרמב"ם כתב דחפ"י הנו השלשה לא יתחיל אלא במקום שנהגו לעשות ובשאר אומניות שאנו זומרים אם התחילו מאתמול גומרים עד חלות דוקא מקום שנהגו לעשות ובר"ש כתב כסברא רחשוכה. לה"ט:

(תשפו) הבהירות נהגו להקטנות ובר"ר יחיאל היה אומר לחבול מיני חרגיני' מרדכי פרק ערבי פסחים: (תשפח) אם התחיל לחבול בע"פ קודם שיה עשירית ומושבה סעודתו עד הלילה פסק רש"ס ח"ע"ג דבשאר שבתות פורמספ ונתקדש כפסח לריך להפסיק בסעודתו כדקריה בשלחן. וי"א שא"ל אלא פורס מפה ומקדש על הכוס ואין מברכין עליו בפנה"ג ומברך ברכת המוליא וגומר סעודתו. וי"א שגם ברכת המוליא חין לריך לברך. אבל רב אלפס כתב שצריך לברך ברכת המוליא וכ"כ בפנה"ג ולזה הסכים הר"ש לה"ט:

הקדמות ליל פסח

(תשפט) ערבי פסחים לא יאכל עד שתחשך וח"א למה נקט הכא טפי משתחשך יותר מנכחה וי"ט. ומיר' הר"ר יעקב מקורביל נקט עד שתחשך דח"ע"ג דבכל השבתות והימים טובים מוסיפין מן החול על

הלכות ליל פסח

מפורש ביעהא דבטי רחמנא עלן ופרוקינן ע"כ. באורחות חיים כתוב בעא רחמנא דמפרק יתנא בדריי' מרומני' (תשצז) י"א כשפסח חל להיות במ"ש שאין ליקח אלא תבשיל אחד זכר לפסח אבל לא השני שכעוד החגיגה לפי שזאלה היתה חגיגה בזה עס הפסח שאיננה דוחה את השבת והר"ר פ"ז כתב שאין לחוש כיון שהוא לזכר בעלמא ואדרבה המדקדק בזה נראה שנוטה אוחו כמו קדשים ממש וכ"כ בעל העטור וכן המרדכי : (תשצח) כתב גדול בדורו מהר"י מולין ויל שמהחיל הא לחמא מגביה הקערה וגם אוחו המלה בידו ועס הגביהתן מסלקן השלחן לגמרי עד שנגיע לעבדים היינו לפרטה כדברי בעל סמ"ק שמונין עליו דברים. ולכן חסיה מגולה קלח בשעת ההגד' דחי הוי מכוסה הוי כמחן דליתיה דמי כדלשכחן בפריסת מפה בשבת לטעם שלא יראה הפת בושחו אך כשנוטל הכוס בידו כשנגיע ללפיכך נכון לכסותו מהאי טעמא שלא יראה הפת בושחו וכן מהנא גרף הדעת ע"כ : (תשצט) מהר"ם כ"י שזמן הזכר ח"ל נטילה לדבר שטבול במסקא וע"כ לא היה מברך על נטילת ידים על טבול הא' וכחב בעל העטור ולא הכירא וכן בהשנות הגאונים שרריך לברך וכ"כ הר"י שמעיה בשם רש"י והרובא ללחא ידי ספק ביזא עלמו לודי חייב נטילה מלד אחר כגון סיוך רגליו וישפסף וכ"כ בשב"ל : (תת) כתב רב עמרם שטבול ירקוח הוא בחרוס' וכ"כ הרמב"ן ז"ל . ור"ת פי' שמשבט בחומץ ולא בתרומה וכן נהג הר"ש לה"ט . וכ"פ גדול הדור מהר"י מולין ששם כל רבותיו ובעל האגודה נהג ליתן מעט תרומה בחומץ בטבול ראשון . ואחי המחבר ראיתי נוכחים חכמי אשכנז שלא לטבול בתרומה בטבול ראשון : (תתא) מהר"י מולין ז"ל הורה לחקלאחר כדפס לטבול ראשון שקורין בלעז אפי"א כי חינו ככלל מרור ויש סמך ברובה כדפס אוחיות ס' פרך שבעדו מלרים ס' רבוא בפרך אבל בפסיו"ז וקרבי"ל בלבן אשכנז היה מסופק שמא עולשין שהוא מין מרור בתמיהה וכשאין לו כדפס יקח כרתי פור"י בלעז עכ"ל : (תתב) לר"י יברך אחר טיבול ראשון דירקות כ"ד ולרשב"ס ח"ל לברך אחריו וכן הסכים הר"ש לה"ט : (תתג) פסק מהר"י מולין מי שאין לו חזרת יקח מרור שהוא לענה ובעל ספר אגודה כתב שיקח תחמא שנקרא בלשון לעז רתב"ו הקלה והעלן ולא שהרש ע"כ : (תתד) כתב מהר"ר יעקב מולין ז"ל הכריכה ששונים זכר למקדש כהלל יש לטבול החזרת בתרומה ולאכול עס התרומה אבל באכילת מרור יטבול החזרת בתרומה וינגע החזרת מן

התרומה שלא יבעל טעמו וכן פסק הר"ש וגדולי ארצנו"א ע"כ : (תתה) בענין ברכת הלל בליל פסח איכא פלוגתא דרבנותא . ריב"ז"א היה מברך עליו שני פעמים אחד קודם אכילה ואחד לאחר אכילה וכן היה נוהג הר"ם מרוטנ"בורק וכ"כ רב האי ורב עמרם . אבל הר"ן נראה ורשב"ה כחבו שאלין לברך עליו כלל לפי שהולקין אוחו לשני' לפני הסעודה ולאחר הסעודה וה"כ היר"ך יברכו כיון שפוסקין בהמל"ט וכן היה נוהג הר"ש"ס . וכן ראוי לעשות בכל דבר שיש בו ספק בצרכו ואל"כ רב זמח גאון מעכבות . לה"ט . ומנהג שאין מברכין על הלל תחלה והטעם מפורש בהשבות הגאונים לפי שהולקין אוחו לשנים . ובמסכת סופרים פרק י"ט משמע שהיו קורין הלל בבר"כ לאחר תפלת ערבית וחו הוי מברכין עליו וכ"כ רב זמח גאון ובשם הר"ר אביגדור כהן מלאחי אמרו עליו על ריב"ז"א שהיה מברך ב' ברכות לקראת קודם סעוד' ולגמור על כוס רביעי והביא רחיה לדבריו מירושלמי פ"ק דברכות שבה"ל :

(תתו) ושוחה כוס שני וכחב רב חלפס שיברך עליו בפה"ג וכ"כ ר' עמרם והרמב"ם ורשב"ה ז"ל להרא"ש שאין לברך הלל על כוס ראשון בפה"ג שהוא שני קידוש ועל שלישי שהוא ברכת המזון ועל הרביעי ח"ל לברך לה"ט . וכ"כ בעל הדברות . והדיון סברא לרב כהן לזק ורב יוסף בר רב עמרם גאון קמח וכו' מסכתבבא . שבה"ל . ורב האי כתב וכן רב שירא גאון שרריך לברך על כל ח"י ואי מן רק אחר השני ואחר הרביעי ח"ל לברך ברכה אחרונה . וכ"כ רב כהן לזק : (תתז) ולענין ברכה אחרונה כתברב חלפס שיש לברך אחר הראשון ואחר שלישי ורביעי ורב הילאלי כתב כוס של קידוש ושלפני בכה"מ כיון שיש לו כוס לברך ברכת המזון ח"ל לברך אחריו על הגפן אבל כוסות האחרונות כל אחד ואחד יש לו לברך עליהן . אבל רב שירא ורב האי כתבו שאין לברך על כל ח"י ואי' . אבל ברכה אחרונה אין לברך אלא על האחרון . וכ"כ הר"ר יהודה החסיד לה"ט . ורב חלפס כתב איכא מ"ד דלא מברכין על הגפן אלא לכסוף ואיכא מ"ד דמברכין אחרי כתי דמקמי סעודה' וכתב תרי כסי דבתר סעודה' וכו' וכתב דבתרתי טעמא לסברא הוא ומכתבא למעבד הכי . ורש"י פי' בהלכות פסח שלו שרריך לברך על הגפן על כל כוס וכוס וכן כתב רבינו ישעיה . ולפי דברי רבינו שמה"ל ויהר מפרשים סברי דכולם לריכין על הגפן חוץ מכוס שני שבה"ל : (תתח) יש לברך על השלמה המוילא ויבעל ולא יאכל עד שיברך על הפרוסה על אכילת מלה . מפני שיש מי שמברך על

מרתיו ובוטע חדא וכו'. ור"ח ורבי' ישעיה טרעקו
 שמצרכין המוליא על הפרוסה ועל אכילת מלה
 על השלמה ועל אכילת מלה מיד. ואחר כך יבטע
 שמצרכין על הפרוסה שתי ברכות המוליא ועל
 אכילת מלה וכן יסד הפייט בקרוצן. אלא מתוך
 שזכרו לעשות שלש מצות של שמורים רשעים לקיים
 מצוה בכל אחת ואחת. בל' מצרכין המוליא
 בחזרת וחרוסת זכר לפסח. שזכ"ל. ואני המצמד
 אכתוב מנהג של מורי אביו ז"ל שהיה לוקח
 ג' המצות כלומר הפרוס' בלחמנט ומצרך על
 שלשתן המוליא כדי לקיים לחם משנה שני
 שלמות וגם לקיים מה דרבו של עני בפרוסה
 ואח"כ הניחה שליטת והחזיק בידו הראשונה
 והשנייה הפרוסה ומצרך על שתיים יחד על
 אכילת מלה ובוטע משתיים יחד כיון מכלל אחת
 וזכר יולא כל הדעות והספקות ע"כ:
 (תתש) כתב רב עמרם מצרך המוליא וטבול
 בחרוסת ויחלל וכן פי' הרמב"ם
 ואינו יודע האי טבול בחרוסת למה וכן הקשה
 בעל העטור לדבריהם: (תתי) כתב רש"י
 שאין טבול בכריכה בחרוסת ורבינו שמעיה
 כתב בשם רש"י שאריך לטבול כן כתב הרא"ש:
 (תתיא) כתב אחי הר"ר יחיאל מספקא לי
 בכריכה אי צבי הכיב. ובעל
 המאור כתב דצבי הכיב. וכתב עוד הרואה
 לקיים מצוה מן המצוות לא ישיה על שיעשה
 הכריכה ככלל כדי שחמלה לו ברכת המאמר
 בכריכה הלל דהא היכא דלא אחמר הלכתא לא
 כמר ולא כמר עבדין לחומרא כחרוויבו אבל
 לענין ברכת לריבין למיעבד שיעלה לשתיין.
 ובשיחת צרכי למועד חל טול ברוך לא הו
 הפסק. בעל ה"ג כתב שצוה לריבין כוונה
 וכן הראש: (תתיב) כתב רש"י ראיתי בני
 אדם שאוכלין בשר לוי בליל פסח ואין חלוק
 כדאיתא בירושלמי. ומנהג כשר במקום שאין
 נזהרין לאכול לוי ובחשבוני מקום שאין נזהרין
 הוא: (תתיג) י"א שהאפיקומן שאוכלין אחר
 הכשודק לריב' לכוונו בממור ולטובלו בחרוסת
 ולאכול אחריו כית מלה. והראש כתב שא"ל
 אלא כית בלדד: (תתיז) ואם שנה ולא חלל
 אפיקומן עד שנטל על לבך או שחמר כב
 לן ונברך אפי' בך כבר ומקר קודם שברך
 בפה"ג כתב רש"י שיטול ידיו ויברך המוליא
 ויחללו. ואם לא חזר עד אחר שברך בפה"ג
 לא יחלל פסח אחרת מפני שאריך לברך בפה"ג
 על הכוס אחר שיברך בפה"ג שית ומלא מרבה
 בכוסות וכה"ג כדי הם המצות שלנו לסמוך
 עליהן כי כולן שמורות משעת לישה ובעל העטור
 כתב שא"ל לחזור כלל יולא כדכח שאכל בראשון
 אפי' שאכל דבר אחריו והראש הכריח לספר
 ראשונה

על הפרוסה המוליא ועל אכילת מלה. לכן
 הרואה ללכת ידי שיהיה יאחז שתיים בידו ויברך
 המוליא ועל אכילת מלה מיד. ואחר כך יבטע
 משתיים ביחד לה"ט. והיה אומר הר"ר י"ט
 דמצרך גם כן על הפרוסה המוליא והשלמות אינן
 בלות אלא בשביל הכירה דצטנין לחם משנה ולא
 נראה חדא דלמה יגרע משאר י"ט שמצרכין
 ברכת המוליא על השלמה דברכת המוליא לא
 איתקן לעני כדפרשי' נעיל. ועוד במסכת ברכות
 אמרין הכל מודים בפסח שמניה הפרוסה
 בתוך השלמה משמע דהשלמה עיקר שמצרכין
 עליה ברכת המוליא. לכן נראה להסדר הוא
 הוא כך. עושין שלש מצות ובוטעין האחת
 מניחין חליה כו'. ומצרך ברכת המוליא על
 השלמה ועל אכילת מלה על הפרוסה וכן נהגין
 העולם אבל אין מצרכין ברכת המוליא ועל
 אכילת מלה על הפרוסה ועל השלמה ביחד לפי
 שאין עושין מצות חבילות חבילות. ולי נראה
 דלא שייך מצות חבילות כיון שמצרכין המוליא
 בשביל ברכת הכניחה ורואה בברכת הגפן וקידוש
 ולכן היה מנהג ר"י לטבול בידו הפרוסה והשלמה
 ויברך ברכת המוליא ועל אכילת מלה על הפרוסה
 ועל השלמה ובוטע משתיים יחד ופעמים שלא
 רצה לשנות המנהג והרמב"ם והר"ר מנחם
 מיוני והר"ר י"ט כתבו דצבי ב' מצות מרדכי
 פרק ערבי פסחים וכתב רב אלפס שא"ל דרק
 שתי מצות ואחת פרוסה לשתיים ומצרך על
 חליה המוליא ועל אכילת מלה וחליה השנייה לאפיקומן
 והשנייה לכריכה. וכ"כ הגאונים וצחלוך מנהגים
 כתבו אח"כ בכל בשלח לפסח בשנת מניח הפרוסה
 בתוך השלמות וכשהל פסח בחול מביא פרוסה
 ושלמה ומצרך עליהן ב' פסח בחול ואח"כ בני א"י
 בין בחול בין בשבת מניחין פרוסה על השלמה
 ומצרך עליהן ב' ברכות. וכן חלק בעל ה"ג
 שכתב ודיקא דמיקלע פסחא בליל שבת בוטע
 על שתיים ויברך הפרוסה. וההוספות כתבו שאריך
 לעשות ג' מצות כדפי' וכ"כ רב עמרם וזה
 הסכים הראש' לה"ט. רש"י פירש מניח הפרוסה
 בתוך השלמה על סם לחם משנה ובוטע על השלמה
 המוליא לפי שברכת המוליא חדרה מצרכין על
 השלמה וכן פירש רבינו גרשום ורבי' שמואל ז"ל
 ובוטע ואינו חולל עד שיבטע מן הפרוסה שחמתי'
 ומצרך על אכילת מלה ואוכל משתיים יחד.
 וזה לשון בעל הדברות מהפנר דהא דאמר
 רבא הכל מודים בפסח שמניה הפרוסה בתוך
 השלמה ובוטע תוך דוקא ומניח פרוסה בתוך
 שתי השלמות ומנהגא דידן ב' שלמות ב"ט
 ומנהג צבלי כו' ע"כ. ונהגו לברך על השלמה
 המוליא ועל הפרוסה אכילת מלה ומסתברא
 המוליא ואכילת מלה מצרך בשתיים ובוטע אחת
 מן שתיים כדאמר' חזקן ליה לרב כשהל דניקט

הרכות ריל פסח

רחשוק. ובר"ר פרץ כחז אע"ג דאמר הב לן
 ונכריך יכול לאכול בלא ברכה אע"ג דבעלמא
 חשוב סגוק שאני הכא דאפיקומן מלוה דרמי
 דהמנה איכא למימר אהבה דהמנה קא סמיך
 ולא נהירא לברא"ש: (תתמו) וטעמה לתמור אחר
 זמון דכדי איתא במדרש חילים בקוראין הלל
 לריבין שיכיו שלבש ח' מהם אומר להניס כוודו.
 ולא נכגינן כן דכדי נבאכו ונכיו סכנינו לחנוך.
 מהדרים להשיג ג' על הסעודה צפני לילות
 ושיכיו בני י"ג שנה: (תתמו) והקורין את הכהנה
 לריך שיכיו ג' לפי שאומרין במדרש שומר טוב
 כדי שיאמר האחד להבדיו כוודו וכו'. ובר"ר
 אביגדור כהן השיב דלא סמיכין אשומר טוב
 היכא דלא אפשר משבכ"ל: (תתמו) ענין ברכת
 השיר פלגי בברכת השיר רב יהודה אומר
 יכלנוך וחוסם מלך מהולל בתשבות. ורבי
 יוחנן אומר נשמת כל חי וכתב רב אלפס דמנהג
 כרב יב"ה: ורשב"ס כתב כיון דלא אהמר
 בלכתא לא גמר ולא כמר ענין כתריוויכו
 וחוסמין במלך מהולל בתשבות. ובר"ר חיים
 כהן לא היה חוסם ביהלנוך בא"י מלך מהולל
 בתשבות. אלא היה אומר עד מעולם ועד
 עולם אהא אל. ויהי אומר הלל הגדול ונשמת
 וחוסם בא"י מלך מהולל כי למח יחוסם שני
 פעמים בענין אחד. וכן היה נוהג ברא"ש וכן
 נוהגים בתשכנ. והמדרש כ' שיכול לחתום:
 (תתמו) בום חמישי אינו מוזכר לפירש רשב"ס
 ואין לעשותו לכן פי' שיאמר הלל
 הגדול על הכרבעי. וכן יראה מדברי רב האי
 ז"ל. ורב סעדיה כ' דמנהג יפס לעשות כום
 חמישי אבל לאהנו לא להגנו כן כל עיקר
 ובע"ס נוהג לעשותו רשות ורבי יוסף טוב ע"ס
 כתב שאם הוא החב לבתוה יעשה כום חמישי.
 לכן כתב רב שלום גאון כום חמישי רשות אם
 רותה לבתוה ישתה ויאמר עליו יהלנוך וכן שדר
 רב כהן זקן רב משה וכו"ב רב עמרם ומי
 שרואה לעשותו לכן פי' יחוסם אחרי הלל ויאמר
 הלל הגדול ונשמת יחוסם וכו"ב כר"ן גיאה:
 (תתמו) כתב ברא"ש יראה מדברי רבינו יוסף
 טוב ע"ס שאשר לבתוה אחר
 ד' כוסות. וכו"ב רב אלפס בחר דלכיל כל
 מגדני ופירי אוכל בסוף כזית מלה דמינטר'
 ולא טעמי בחר הכא בלגס בר מכסא דברכת
 קמזון וכסא דלגול מאן דנחי לית ליה רשותא
 נמישתי חמרא אלא מיה וכן כתבו כל הגאונים
 לכ"ס. והמדרש הכסי' להתי' הפלו יין. ובר"ר
 שמואל מתיב"ר היה מהמיר על עלמו ולא היה
 שותה אפי' מים. מרדכי ורבינו שמואל כתב
 שלא לבתוה יין ומרמי יעלה כתב אפי' יין מוחר
 וכן הוא בירושלמי וכו"ב בעל דברות. וכתשבות

הגאונים מלאחי וכן נוכנין כל בני השיטה
 והמהדרין שבירושלם נוכנין בליל שני כילי רחשון
 לכל דבר זכר לפסח אבל מי שרואה לאכול
 ולשתות ליל שני אחר גמר הלל אוכל ושותה
 ואין עליו כלום. אבל מלא מוילא עלמו מכלל
 המהדרים ועובר על דברי חכמים שאמרו לעולם
 לא יוילא אח עלמו מן הכלל. שפ"ב:
 (תתמו) כתב רב אלפס מאן דלית ליה אלא
 כזית מלה דמינטר' אכיל בריש'
 דלא מינטר' מנכך עליה כמוילא ורח"ש מנכך
 על כזית דמינטר' לאכול מלה וסדר כריך מלה
 ומרור ואוכל בלי ברכה ותמה עליו ברא"ש לפי
 סברתו שאוכל דמינטר' ויחבל שאינו שמור אחריו
 ויבטל טעם מלה צפניו ויחרר מסתבר לפי
 סברתו להניח ככריכה שאינה אלא זכר למקדש
 ממה שיבטל טעם מלה וכו"ב ר"ר יונה שיחבל
 כזית מלה בחרוהו ויבדק עליו על אכיל' מלה.
 ולא יחבל אחריו כלום. וברא"ש כתב שיחבל
 מיד כזית דמינטר' ויבדק עליו כמוילא ועל' אכילת
 מלה ואינו חושש אם יחבל לבסוף דלא מינטר' א'
 (תתמו) כתב רב אלפס מאן דלית ליה חמרא
 בליל פסח מקדש אריפתא וכו' כי
 עביד שרי המוילא וכו' אריפתא ומיניח ידיו
 עליה עד דגמיר קדוש' ומנכך לאכול מלה
 ואכיל וסדר אכיל לבאר ירקו' ועוקר לפתור'.
 ואומר מה נשתנה כו' עד גאל ישראל. ומנכך
 אמרו וסדר כריך מלה ומרור בלי ברכה ובר"ן
 גיאה אומר שאין מנכרין בשעת קידוש מלה
 המוילא וגומר הקידוש וחובל וכיון שאוכל מלה
 אוכל מרור מיד שאין להפסיק בין אכילת מלה
 לאכילת מרור ע"כ. ואי לא דמסתפינה הייתי
 אומר שיטבול בירקוה בלי קידוש ואחר כן יסדר
 ההגדה ויכלל עד למעיו מים. וקדש ויבדק
 המוילא ורב יוסף בר רב האי כתבו מי שאין
 לו יין מקדש על הפת בלילי שנתוה וימים טובים
 חוץ מלילי פסח שאמרו ולא יפחות לו מד'
 כוסות: (תתמו) כתב בעל הטעור מי שמקדש
 ומסדר ההגדה להחרים בליל פסח מסתברא
 דלא מלי מנכך לכו ב"פ האדמה האחר ירקוה
 כיון שאינו טועם טעמה שלא אמרו אלא בברכת
 ה'הס של מלה ולריך למיעבד כרב חסדא דמנכך
 בחזו' ב"פ האדמה אוכל לאכילת מרור ואכיל
 וכי מטי למרור אוכל בלי ברכה. ולא נהירא
 לברא"ש כיון דתקנה חכמים היא משום הכרת
 היטקותה כיון כברכת מלה ויכול להוילא אפי'
 שאינו טועם ומה שאמר רב אלפס ומנכרי אנהו
 ברכת מומה. ויהי תקנה לירועי' ברכת המזון
 ואם אינס יודעים כתב רב עמרם שאין תקנה
 להם להוילא שאם מנכך להם בכה"מ אזלא מלי
 למשחי בניתו בכה"מ. וכו"ב רב כהן זקן שאם
 אינס יודעי' בכה"מ אכור לקדש כי אף בנית
 החד

אחד. ואם קדש בשני בתים היו מוֹלֵי־שֶׁם שמים לבטלה וליכא למימר אע"פ שברך ברכת המוֹלֵי־אֵל יאכל עדיין כיהת מלה בבית אחד ויברך ב"מ דמטו איניש דבטי למיכל תרין זמנין בליליא מני אביל ביות מנהי בחמורנה וברח"ש כתב אפי' אם אינן יודעין ב"מ יש תקנה לקרקוהו מלה במנהי בקטן שמקרא את ההלל שטוין אחרייו מה שהוא אומר כיון שאינו אומר להחיל איין כאן מוֹלֵי־שֶׁם שמים לבטלה וכ"כ הרי"ן גי'אח. ואפשר לומר שגם ב"מ יכול לברך כדי להוֹלֵי־אֵם כי יכיר דברכת לחם של מלה מוֹלֵי־אֵם כיון שהיא חובה הכא נמי ב"מ כיון שחלקו ארבעה כוסות ותקנו אחד מהם על ב"מ היו חובה כמו שכתבתי על טבילת שאר ירקוהו. לה"ט: (תתבג) העישה קידוש בבית אחד אינו קוֹשֵׁם: לא בחתלה ולא בסוף וכ"כ ב"מ וכן נקטא בדברי הגאונים ז"ל. ומלמתי לבטל הדברות שכתב מהבבבא אע"ג דברך ב"מ בביתו אביל בהדייהו זמנא אחרינא ומברך לך ברכת מוֹזֵי־דמסתברא אטו איניש דבטי למיכל פרי בליליא לא מני אביל ובגד שיחבל ביות מלה בחמורנה ודבריו נכוחי' וישר' למיין מאל. משב"ל: (חתבד) כתב בטל המנהיג על סדר רבינו נסים שכחל שבת ארין אומה' ברכה משני שבע שנתקן בטביל המאחרי' ב"מ שאל יוקום מוקים והאידנא איין לריך לילי שמורים הוא:

כמו שכתבתי וכן טוהגין לזכור תמיד הימים והשבוטות: (תתבו) כתב ב"מ שאלם שכתב לברך כל הלילה שיספור ביום ואין נראה לר"י. וכחז ברה"ש שיספור בלי ברכה. וכחז עוד ב"מ שאלם שכתב לברך יבך בליליא מן האחד מן שאלתהו חו' מילי הראשון שאלם שכתב ולא ברך בו שלא יברך עוד ורב הו' פירש בן בלילה ראשונה בין ב-אחר הלילות אם שכתב לא ברך בו שח"ו לרבינו יעקב בריקר מי ששכתב ולא ברך בלילה מהו שיברך ביום והשיב שכר ספירה יבנין ליה חבל שכר ספירה בזמנה לא יבנין ליה ואין הדבר ידוע אם השי' להם לברך למחר לכפור חבל לספור בלא ברכה ורח"מ פ"א דודאי כי שכתב ולא ברך בלילה לא יבך ביום משום ברכה לבטלה חבל סופר למחר בלי ברכה ולולי שקשה בעיני לחוק על כ"מ הייתי אומר לברך ביום עכ"ל מרדכי: (תתבז) השיב רב הו' גאון שאין מזכירין בחול המועד מקרא קדש וביום טוב אומר ארוח במוסף ולא בעבודה. יש מדקדקין ואומרין גם במוסף מקרא קדש ואין זה דקדוק ע"כ ואינו ידוע מה חילוק יש בין יעלה ויח' שבעבודת ובין מוסף ובאשכנז אין אומרים מקרא קדש לא ביוצר ולא במוסף לא ב"ט ולא בנה"ו וכתי מסתברא דמאי שנא להזכיר מקרא קדש טפי מאסור מלאכה ושאר הלכותיו:

הלכות ספירת העומר

הלכות תשעה באב ותענית

(תתבא) בליר שני מתחיל העומר מעומד ומברך ותחלה על ספיר' העומר היום יום אחד עד שמגיע לשבעה ימים ואז יאמר היום שבעה ימים שהם אחד. וביום שני יאמר היום שמונה ימים שהם שבע אחד ויום אחד עד שיגיע ל"ד יאמר היום ל"ד ימים שהם שני שבועות וכן לעולם. וכחז רח"מ יש מרבותיו אומרים שה"ל למנות הימים רק כשיגיע לשבעה כגון היום יום ח' עד שיגיע לז' אז יאמר היום יום שביעי שהם שבע אחד חבל מכלן ור"ל ח"ל למנות ימים של שבע' שבער עד שבע הבא הלא אומר ביום שמונה היום שבע אחד ויום אחד. ואין ל"ל היום שמונה ימים שכבר מנה הימים משבוע שבער וכן יאמר ביום ששבע עד שמגיע ל"ד ויאמר היום י"ד שהם שני שבועות וביום ט"ו יאמר היום שני שבועות ויום אחד וכן כלם וי"א שאין לזכור שבעה ביום בסוף שבעה כמו ביום ז' יאמר היום שבעה ימים שהם שבע אחד וביום שמונה אינו אומר אלא היום שמונה ימים עד שיגיע ל"ד יום וכן לעולם. אמנם העיקר

(תתבב) השיב רבינו קלונימוס איש רומי לר' יעקב ב"ר יקר לריך אדם למנוע מלרחוץ קודם ט' באב מראש חדש עלמו שנאמר חגה חדשה ושבחה שבה"ל: (תתבג) גיהוין שלנו כביבום שלהם. י"א גיהון שלנו כלא כבוס ואין נראה: ונהנו רבותיו איסור כביבום שלנו שכתב שחל ט' באב בחוכו ורשב"ט פסק דר"ה כלים חדשים דאסור ללבוש ואסור להקן ולהניח. ובידו"ש גרסי' הני נשי דנהיגי דלח למשקיה מן דעיל אב מנהגא הוה ויש גורסים דלא למשקיה חמרא חבל ר' נסים ז"ל לא גרים חמרא ופירש משמיה מלשון או נשתי או בערב וכיון שהשתי אסור מכל שכן תקין בגדים וראוי להחמיר בזה אפי'ו מראש חדש. מרדכי: (תתבד) מבל הרלוות שכתבתי משמע דמותר לאכול בשר עוף בסעודה המפסק' כן פסק הרשב"א. ובספר המלות קטן כתב שריב מאלל בשר שלנו הוא לאחר שבערו שני ימים לכן נראה שאסור בסעודה המפסקת אפי' ראב"ה ורשב"ט דמותר לאכול בשר עוף בסעודת המפסקת

הרכות תשעה באב

רצ אלפס משום גאון לטנין העמית לצור שפוסק
 מצדוד יום אע"פ שפסק חוזר ואוכל עד שיבא
 השמש והכי מילי שלא קבל התענית אבל קבל
 התענית ויחסר למיכל ולמחשי וק"פ בשב"ה.
 וכחז הרמב"ם לזה ש"ך לתימר קבלה חלה ביום
 הכפורים שלר"ך לכוסף עליו מצדוד חס' אבל
 בשאר תענית חפי' בט' בלב שבין השמשות שלו
 אסור אם הפכיק ומגלך דבר פשוט הוא שחוזר
 ואוכל ע"כ. וגרסה שאין לחלק דודחי קבלה
 אסור בכל התעניות שלר"ך להפסיק מצדוד
 יום לה"ט: (תתלו) בתשובות הגאונים מי
 שגזר להתענות שני והמשיכי כל השנה ואירע
 השעה בלב לביות בשלישי בשבת כיצד יעשה
 יסעוד פעם אחת ביום סמוך לשיקיעת חמה
 דקיימא לן כמ"ד מחטנין לשעות. שצ"כ :

(תתלו) בשחל ט' בלב לביות בלחה בשבת
 טוהגי' לומר לרקחך לרק ממח'
 וסיה פליאה בעיני אבל אין להרהר אחריהם
 כי כלם מהמירוס. ובמגל"ח אין אומרים
 דרקחך לרק ממחנה. וכשבאין לב"ה הרוזה
 להחמיר וכנס יחף לבית הכנסת וק"ת דבינים
 משום כבוד השבת וכנסין במגליה' וס"ל לעול'
 ירד יחף קודם זריכו משום שרוף חפלה וחכמי
 רומ' נגנו לאכול בשר ולשתות יין בסעוד'
 המפסקת אבל אני יקר מלאחי כפי' בה"ג
 שחייב להפסיק לסעודה שבת מ"ח שעות
 ולמעלה שלא לאכול בשר ושלא לשתות יין וה"ר
 הביגדור כהן כתב שמוח לאכול בשר ולשתות
 יין: (תתלה) ועוד כתב ליל ט' בלב של
 לביות בשבת מותר בהשמי' המטה דלבלות ישנה
 היא ובש' ה"ר יחזק בר משה מווינה מלאחי
 שאסור בהשמיש המטה וכ"כ מורי יעלה ז"ל

שבה"ל: (תתלה) אם חל ט' בלב לביות בלחה
 בשבת מברך על המאור אבל לא על בהשמי'
 דהוי חטונג אבל בליל שני מבידיל על היין וכשהל
 ברות מילה או חופה בט' בלב או ב"ב או
 בעשרה בשבת או בשבעה עשר בהמון יחיב
 לינוקא ושתי דליכא למוחש שמה אחי למסרך
 כיון דאין זה קביעות שירע לעולם ט' בלב
 בשבת. ויש לפתח כיון דעיקר התענית בל
 בשביל יום קבוע גזרינן דלמח' אחי למיסרך.
 מרדכי פ' ערבי פסחים: (תתג) בשבת נהגו
 לומר אחר סו' החפלה קרבו גוים בישיעי.
 וכחז ה"ר' מרוטנבו"ר ר' חיי' יודע מתיבין נהגו
 בקורין כמה שפוקי' של נחמה בירמיה וגם
 קורין פרשת קרבנו' שכולה נחמה. וכחז שיש
 פרשי' נמנעו מלקרות' ומדלגין כל פסוקי דנחמ'.
 ואני המחבר רחמי מוהגים חכמי אשכנז ואני
 מהר"י לנדא מוביל' לקרות קרבו גו' אחר
 החפלה של שחרית: (תתמא) כתב הרמב"ם
 נהגו ק"ת העם שלא לקרות פ' קרבנות ומשנת
 ארז"ה

המפסקת ורחיב מפ"ק דחגיגה דקאמר יארו
 עופת שאין בהם שמחה. וגרסה לי דלדין
 כהגין אסור מר"ח אפילו בבשר מלוח ויין תוסס
 ובשר עוף מרדכי: (תתלה) ואסור לאכול ב'
 חבשילין כחז רב האי גאון כגון אורז ודוחן
 ועדשים שכן ב' מינין והברי' גיאה כתב כל שני
 חבשילין היו דרך כבוד ואסרו חכמים חפי' מין
 ח' של קטניות או של ירק והל"ל שני מינין. וכ"כ
 הרמב"ם וטובגין בלרפת ליתן כמה מינין בקדירה
 אחת וכיון שמתבשל יחד נקרא הכל חבשיל
 אח'. ובאשכנז מחמירין וגרסה דחפי' לדברי
 המחמירין דבר שדרכו בכך כל השל' כמו אופנים
 שנותים בהם בלילים ובלים שרי. וכחז הר"ש
 יש אומרים דוקא שני חבשילין מדבר שאינו
 נאכל כמו שהוא חי אבל חלב וגבינה ודג
 מליח ויבש לא מקרי חבשיל. והראב"ד כתב
 דחפי' חבשיל של גבינה נקרא חבשיל והכי
 מההבר ע"כ. כתב רחבי"ה ראו: להחמיר כיון
 שלא כתוב בהלמוד מהו ב' חבשילין. וכחז בספר
 המלות ריב"ח היה אסור לאכול תפוחים מבושלי'
 אחר חבשיל אחר בסעודה המפסקת מדאמר'
 בירושלמי דנדרים ויולאים בהפוחים מבושלין
 משום ערובי חבשילין מרדכי:

(תתלב) בשחל ט' בלב בלחה בשבת או שגדחה
 כתב רב שר שלום גאון מותר
 לאכול בשר ולשתות יין בסעודה המפסקת
 אבל אלו אין רגילים וכן פ' רחבי"ה שיש נוהגין
 שלא לאכול בשר בסעודה המפסקת בשבת ע"כ
 וז"ל כיון שהוא משום אכלות אסור לשתות
 בשבת. והרא"ש נהג לאכול בשר ולשתות יין
 בשבת בסעוד' המפסקת. לה"ט:

(תתנג) הגדול רבינו יחף בר יכודה ורבינו
 משה ז"ל לא הזמינו בשבת בשבת
 ביל ט' בלב חלה כל אחד יושב ומברך לעלמו
 וה"ר יקר ז"ל כתב שראה מנהג בשבת שחל ט'
 בלב לביות בו או ערב השעה יבשר בסעודה
 המפסקת איך אוכלין בשר כל עיקר כי אם
 פירות או בלים וישיבים על השלחן משום כבוד
 שבת אבל בשאר ימות השבת חפי' בליום אינם
 אוכלים הפרושים כי אם לחם לר' ומים חם
 ויושיבים בין תמור לכירי' שבה"ל:

(תתלד) כתב הרמב"ם מי שהחיל לאכול
 סעודה המפסקת משש שעות
 ולמעל' אסור לרחוץ ולסוך כמו בחשעה בלב
 עלמו. אבל נעילה כנדל ושאר דברים אינם
 נאכסים עד שחשך. וכחז הר"ש ודבר תימה
 הוא שיהא מותר לאכול ולשתות ויהיה אסור
 לסוך ולרחוץ: (תתלה) כתב הראב"ד כיון
 שהפסיק בסעודה המפסקת חל התענית ואסור
 לאכול חפי' לרחוץ אסור והפוסקים פירשו
 דחפי' אחר שהפסיק יכול לחזור ולאכול. וכ"כ

הלכות תשעה באב

החיה מקומן של זבחים ומדרש ר' ישמעאל
 צב"כ לפי שאסור לקרות בתורה ואין נראה
 שאין לנו אסור בסדר היום שהבי קורין ק"ש
 ומברכין לפניו ולאחריו וכן קורין בתורה
 ובגמרא : ופירשתי אהיה מקומן כנגד תמיד
 קאסור ולכן אומר כדרכו ואינו חושש :
 (תתמב) אם היה לו לפלוק צעומו ודרכו
 לרחוץ במים רוחץ ומעביר ואינו
 חושש דהוי ליה לבלוך כעייט ולואה שרוחץ כדרכו
 ואינו חושש . וכ"כ הר"ד יונה גיאת ירושלמי
 בט' בחב מרחץ ידיו ומעביר על גבי עיניו
 ודלא כהרמב"ם שכתב בט' בחב וי"כ שאין
 צב"כ רחיצה אין מברכין על גבי חלב מעביר
 חבלי סינה . לה"ט : (תתמג) גרסינן בפרק
 בחרח דיווא מטפתה היתה לו לר' יהושע בן
 לוי ערב יום הכפורי' וכן ערב ט' בחב כו' .
 כתב ראב"ה האבל מטיף שרי לרחוץ גם צי"כ
 גם בט' בחב ומטפתה דר' יו"ט יהיה מעבירה
 על גבי עיניו משום תעוב להקר' . ולריך עיניו
 בפ"ק דברכות מרדכי : (תתמד) ה"י ח"ז כתב
 שבת שחל ט' בחב להיות בו ודחה למחר מ"מ
 דבר' שצ"ל עוב עובד ואסור בשמישים המטה .
 מהר"ם חלק עליו וכחב זמיהו גבון להחמיר
 ולהיש' לדברי מורי שאפי' הוא מקיל והני מחמיר
 היה לי לעשות כדבריו מכ"ש שהוא מחמיר
 ואני מקיל והר"ש הכיסיס להחיר וכן עמא
 דבר וכ"כ הרמב"ם ואני המחבר שמעתי שהמנהג
 צקה'ל מדינת ריי"ו"ם שהבטש מכריו צב"כ
 בשבת דברים שצ"ל עוב . וכן הנהיג מורי
 חבי מהר"י לנדא ז"ל : (תתמה) כתב הר"ש
 מסתברא דחייב בתפילין בט' בחב דלא חמיר
 ט' בחב משאר ימי אבלות וכן כתב הרמב"ן
 מהר"ם כתב נראה בט' בחב אין להניח תפילין
 כמו ביום ח' של אבל . וכתב הר"ש אפטר
 שמלא טעם למנהג אשכנז דזוחא אבל לכאורה
 נראה כמו שכתבתי : (תתמו) עוד כתב מהר"ם
 גליות הכו קדמוניו בכל אשכנז שלא להתעטף
 בט' בחב ואסמכותו אקרא בלע אמרתו ולאח
 במדרש איכה תרגום של זה בזה פורפריהו
 דליה . ויש שאינם רוצים לשנות מהמנהג וגם
 אי' רוצים להיות בלתי גליות ומתעטפין בטלית
 קטן תחת גדיה' וב"ב רב שינ' גאון דחייבין
 בתפלה וכן הלכה למעשה בשתי ישיבות וכן
 מלא בהשבות רב האי גאון וכן השיב ריב"ש .
 ורש"י כתב שמתעטף גליות שחרית ורבו היה
 מתעטף וגם גדיה' וב"ב רב שינ' גאון דגאון דגאון
 וכן ראינו בשפיר"א צב"כ . ומנהג אשכנז
 שלא להתעטף גליות בשחרית ולא להניח
 תפילין עד מנחה אבל היחידים לובש' טלית קטן
 הנכונים תחת גדיה'ם בלי ברכה :
 (תתמו) כתב מהר"י מו"ל ללמוד בט' בחב ע"י

הכבוד רוב רבותינו פוסקים דהכבוד
 לאו כדבור דמי לעיני ק"ש ובכ"מ אפי'
 למ"ד אין לריך להשמיע לאזני מ"מ להאזינו
 בשפתיו לריך חבל בהכבוד כלל לא . אמנם
 נלע"ד דהכא בט' בחב הוא הטע' שאסור ללמוד
 משום שמחה . דכתיב פקודי ה' ישרים משמחו
 לב ח"כ עיקר השמחה כוי בהכבוד שאם ילמוד
 ולא יבין מה שמחה יש ודמי להא דר"ל תלמודי
 חכמים אסור להם להשקות במקום הטעופת
 שאי אפשר להם בלא הכבוד חורה לכן נראה
 לאסור : (תתמח) בעל הדברות כתב שיש לדרך
 ששעית לי כל יצרי אעפ"י שאסור במנועל מ"מ
 האילי והוא ראוי ע"י סכנת עקרב מברך . ויש
 גאוניס שאומרים שאין מברכין צרכת התורה
 שהיא אסורין צדברי חורה . שבה"ל :
 (תתמט) א"א שירת ויושע לפי של ואם לא
 תשמעוה במסחרים חכבנה נפשי
 מפני גוה צב"כ ומ"מ מנהג לאומרו :
 (תתנ) כתב צב"כ שיש להבדיל צמ"ש שחל בו
 ט' בחב ואין מבידל על הכוס ואין
 מברך על האור . והרמב"ן כתב שאין לו להבדיל
 כלל והר"ש הכסי' עס ה"ג וב"כ רב נטרנא .
 ומנהג מחכמי אשכנז שהחזן קודם שיתחיל איכה
 ומברך בורה מאורי האש ומסמכל בלפרניו . אבל
 אין מבידל עד מולאי ט' בחב :
 (תתנא) כתב הר"ש כל ימי הייתי תמה מדוע
 ח"א נהס ח"א צמנחה כיון דקאמ'
 יחיד בט' בחב לריך להציר מעין המאורע
 מסמנחא בכל החפלות קאמר כמו ערבית שחרית
 ומנחה דהנכס ור"ח ופורים . וה"ר יהודה
 מברל"אני כתב ומדכרין מעין המאורע ערבית
 שחרית ומנחה והאי מלתא תליא במנהגא ע"כ .
 ומנהג אשכנז שלא לאומרו ח"א צמנחה :
 (תתנב) יש גאוניס שכתבו שאין לומר ויהי
 נועם וגם סדר קדושה אין לומר
 ורב צמח גאון כתב ח"א ויהי נועם אבל אומר
 ובא לניין וכל הסדרה אבל ואני זאת בריתי
 ח"א ורבינו אב"ד כתב ח"א ויהי נועם . אבל
 מנהגא לומר ערבית שחרית ואני זאת בריתי :
 (תתנג) כתב רב עמרם אש ח"ט בחב צניני
 רוב צמנישי שצב"כ אומרים אל
 חרך אפיס וח"א והוא רחוס . ובספר ח"א אל
 חרך אפיס ומנהג אשכנז להתחיל בלי ט' בחב
 ואתה קדוש יושב תהלות וח"א ויהי נועם .
 ובשחרית אחר סיום הקינות מחתיל החזן וצא
 לניין ומדלג ואני זאת בריתי :
 (תתנד) מליה שחל בתשעה בחב מלין החינוק
 אחר סיום הקינות ויש ממהינין
 עד אחר חלות וכן נהוגין בצרמ"א . וי"א שאין
 לברך על הכוס ח"א יצרך בלי כוס ודעת החוס'
 שיברך על הכוס ויחן להניק ולשתות ולא מיישינ'
 דלמא

הרבות תשעה באב

דקאמריין דרשו כו' אלו עשרה ימים שבין ר"ה ליום כפור אומרים אותו גם כן ביום גדליה ובשולחן אהב לנבים מייך אומרים אותה גם כן בשבת מרדכי :

הרבות תענית

(תתסא) אותם שמקדימין הפטר' שוכה ישראל לפני יום הכפורים ושום אשים קודם לכן . ודרשו די שקורין אותו ביום גדליה . ואם יארע שבת בין חג ליה"כ מפטירין וידבר דוד לה' את דברי הסירה וכן עושין במגל"א . ויש מקומות שמפטירין שום אשים מרדכי : (תתסב) כתב הרמב"ן אין אנו בונים כעין מסוד כמו בנין מלכים אלא טעם אותו בסוד ובטרכסוד ומשירין בו אמה על אמה ואינו משמע כן בננו' דע"י שיר אמה על אמה מותר בכל מיני יוד : (תתסג) אסרו עטרות לתמים ודוקא לתקנים שלא חסרו אלא משום רבוי שמחה אבל שאר אדם מותר . וקאמר רב זל שנו אלא של מנה וגפריה אבל של ורד והדס מותר ושמואל אמר אף של ורד והדס אסור אבל עושה של קנים וחילה . ופסק הרמב"ם כשמואל ואינו יודע למה דכח קיימא לן כרב בנאיסורא ופירשו החוס' שלא בטעות של רחש מיירי אלא כעין כיפה שנושין לחתן שיושב בה :

(תתסד) אסרו כל מיני שיר בין בכלי בין בפה ופירש רש"י כגון לשורר בנתיב המשחאות והחוס' פירשו דאפי' בלי משחה נמי . ודוקא עליו שרגיל בכך . ומל' הרשב"ם משמע דבכלי אסור בכל ענין ובפה דוקא על היין . אבל הוא ברור בהשגחה שאלה דאפי' בפה אסור אף בלי משחה : (תתסה) הא דקיי"ל מתענין לשעוה ומחפלה ענינו לריך להיות שקבלו מאתמול וגם שקעף עליו חמה וחיכי משכחת זה כגון שקבל עליו מאתמול להטעותו עד הוי היום וכשביע הוי היום נמךר וגמרו או שקבל עליו מאתמול להטעותו למחר מהאי יום ואיך וגמךר נמךר ולא חבל גם האי היום הרחשון אבל אם קבל התענית עד הוי היום ואחר כן חבל או שאכל עד הוי היום וקבל עליו תענית משם ואיך חיונו נקרה תענית להשפיל עניו . ומיכו נקרה תענית לענין שלריך להשלים דרוו ולא נהירא להרש"ם : (תתסו) אם קבל במנחה להטעותו הרבה תעניות רלופות זו אחר זו מספקא לי אי הוי קבלה לכוין או לא :

(תתסז) הרשב"ם כתב שישאמר ענינו בהפ' למנחה וזהו קבלה תענית וגומר בלבו להטעותו למחר . וכ"כ בעל ה"ג"ו"ה נהיר' . רב אלפס פסק כשמואל דאמר מקבל בשעת חפלוו המנחה והרחב"ד פסק כרב שאלת

למחא אחי ללכות ביון שאינו דבר קבוע . אבל ע' בלב שחל ללכות במ"ש לא אמרי' שיבדיל ויהן ליתוק ממשו אחייסין דלמח אחי למסךר דחשיב ספיר דבר קבוע ביון ש"פי קביעות כשמי' נח לפעמים ביום השבת לסיף ג' אור' שנים פעם אחת : (תתנה) סנהג פשוט בידיו לומר ובה לניון כשאר הימיר בלי"ט' בלב שחל במ"ש וכן המנהג במגל"א וא"ח זאח בריתי לא ביום ולא בלילה . וכן נמלא במנכני ספיר"א . אבל רבינו אליהו חולק על זה ואומר של"ל ובה לניון וכן מנכגילו לומר ובה לניון וכן הורה הר"ר שלמה בר שמשון בספ"ל : (תתנו) בספר ההרומה בהג רבינו ברוך ממגל"א בשם ר' אליעזר ממין ראייתו מנהג' לא יסרו בעיני ואומר אי חדשים מקרבו בלו לא שערור אבומים רבוהינו הראשונים אשר מימיהם חן שוחים . ואזכיר מקלקן וטבנין בט' בלב שחל להיות בשבת שלא לאטוב בשר ושלח לשתות יין בסעודה המפסקת ובהגו סימני חבלות . ושנו החמים אובל בשר ושוחפ יין ומעלה על שלחנו כו' . ועוד ראייתו ואמרים להטעוף בלילות בט' בלב . ומבטלין הקדמת זריין שלא למוג עד אמרם קינות וירמיה חליו וחליו וקרוב השעה לחי היום :

(תתנו) במ" בלב מותר להניח חפילין חמנים מכר"ם לא הוי מניח חפילין ולא צילת רק צילית בעניה קטן עד הערב בהניח חפילין ונהטוף בלילות מרדכי :

(תתנז) סנהג רב"ז בלי"ט' בלב אומרים כל הקדיש וגם התקבל קודם רצ"ב . ובספר דוקא אומר חיי קדיש ואם חל מילה בט' בלב מלין אותו אחר קינות . ויש שריין למול אחר חלות משום דקודם חל האבלות ומיילכ עושין אותו בשמחה דכתיב עש אנכי על אמרתך וכן העידו רבוהינו הזקנים שבמגל"א . ובענין ברית לובשים כל כליה האחרים ואלו לבנים ממש . ואחר איכה און אומרים ובה לניון אלא מתחיל ואתה קדוש ובל בסדר רב עמרם כהוב שאומר גם בלילה ובה לניון בלוג כמו למתרת ובשחרית אחר סיום ההפלה אומר קדיש בלא חתקבל . ויש נוהגים לומר התקבל ור"י הלוי נהג שלא לומר עליו בהפלה ואין נראה לי מרדכי : (תתנח) אין אומרים התקבל שחרית אשדרי ובה לניון ויש רבנים שבוהנים לומר אורו וכמנהג' מגל"א מלאחי שאומרים אותו שחר' : (תתנז) כתב רבינו יוסף טוב עלם סימן שד"ש . היינו שום אשים ודרשו ושוכה וכן פירש ר"ח . וכן סדר בפסיקתא ופירושו דשוכה י"ל בשבת שבין י"ב לכוכות שהוא מדבר בשא"ל מטר קודם להג דמפטירין ציואל וכו' נמקולו לפני הילו וכו' ויפס לעקה לאדם קודם גזר הדין . ודרשו יש לאמרו בין ר"ה ליו"ב

הזכות תענית

ולא יאמר ש"ל בדם ענינו בין גואל לרופא .
 ולא יקראו בכן ויהל . והרא"ש כתב באשכנז
 עשאוהו קנע וכול מחטנין בדם וסמכו על
 מעשה דלויז ונראה לי דכתיב דכתיבין דמו
 לענין שאלה היינו טעמא כדפרשין בירושלמי
 שאין לשנוי מטבע הכרעות דעמיה עשרה זכרות
 מקון נביאים הם וחיין לשמות : (תתעד) אבד קהל
 שמקבלים עליה תענית ודאי רבי' הם ויולין
 לקבוע זכרה ע"כ ומיהו נראה לי שצריך שיכין
 עשרה שיתענו ורבי' לר"ח שכהה שיש אם ו' או
 ז' שלא שמו קדושה או זכרו יכולים לומר
 קדיש וזכרו הך ע"פ שפאר שמו בהא מתה
 דכשי עשרה : (תתעד) יש מקומות שנהגו לומר
 סליחות אחר שמוה עשרה זכרות נהגית .
 וכבר רב עמרם שיכול לומר סליחות כהנהגו .
 וכי אמר רב נטרוני' וכו' רב בר של' גאון
 לה"ט : (תתעד) השיב הרשב"ה בחזקתיו
 עשרה שקבלו תעני' ומקלקן חיין זכרה שאין
 ש"ל לומר ענינו בזכרה רביעה בפני עצמה
 דכתיבין דמו עתהו כולם שם עכ"ל :
 (תתעד) השריע בהשעיה יכול לנטוש ההגבול
 אם צריך מלה או חלקן ועד
 כמה כי הא דרב אחי ורב אחי טעמו עד רביעה
 פירש' רביעה הלוג ורבינו יצחק ברבי נון
 פי' רביעה זילא מדרי' : (תתעד) כתב רב
 נון ש"ל שאינו מתענה אינו יכול להחפול ענינו
 ואינו יודע למה שכרי אינו לומר ביום התעני'
 אלא ביום תענית זה ויום ההשעיה הוא לחתים
 לכן אם אי אפשר שימלא חון אחר ההשעיה
 שחפול יבול הוא להחפול : (תתעד) י"א שכל
 תעני' שארע בשני או בחמישי שקורין
 שחרי' פרשת היום ובמנהג ויהל דמדיר קודם
 או יקראו שנים בפרשת היום והשלישי ויהל ורב
 עמרם כתב שבהשעיה הכותבים בפסוק דוקא
 קורין ויהל חון מתענה לבור וכל תענית שגזרין על
 כתב שבהשעיה לבור וכל תענית שגזרין על
 הגשמים ועל כל דבר הכריך להם ויהל בשחרית
 ובמנהג בין בשני ובחמישי בין בשאר הימים
 לה"ט : (תתעד) בנ"א לומות הללו עתה י"א
 בתמוז וזו גדליה ונשאר בטנת קורין שחרית
 וערבית ויהל . יתרון שלש לומות הללו על שאר
 תענית ששאר תעניות מחפלין במנהג כשאר
 הימים ואין קורין בתורה ור"ח וכל לוי' י"א
 מקומות שזוגין בי"ז בתמוז לקרא הפרשה על
 הסדר ויהל משה וכל הענין בלי לזוג כלל לפי
 שבו בפרק געש' העגל ונשתכרו הלומות והוא
 הענין המאורע על כן נכתבו שלא לזוג בקריאת
 ויהל ומורי' עמל כתב שאין צריך בשאר במנהג
 בערב שבה כשאר מארע לומות הללו בפ"ש
 שבה"ל : (תתעד) כתב רבינו קליניוס שבזמן
 הזה אין להשעיות תענית הלוג ככתב שאין
 חט

שלאר כשיגיע זמן תפלה המנהג יאמר רבינו
 בהשעיה לומר וכיון דחיבה פגומתה דרבותה
 טוב שלא להפסיק בהפלה ור"ח לומר דחי' מן
 מקבלו בהכבוד מוטיל מדי דכו' חכר :
 (תתעד) הרשב"א כתב בהשעיות הכתובים עם
 הראש"ל לזה אדם תעניתו
 ופורע מיירי חפי' בגודר יום זה :
 (תתעד) בתשובות הגאונים חפי' קבלה תענית
 אחר מנהג מצעור יום
 אפי' בהכבוד מוטיל להחפול ענינו ולר"ח
 חפי' משתהשך . ורב האי וגאונים אחרים כתבו
 שצריך לקבל עליו מאחמול . ויש לזכור אם יש
 פרכסים ממונים על הכבוד וגזרו תענית חפי'
 שלא הודיע לכל הכבוד מצעור יום היו תענית
 שבה"ל : (תתעד) אוכלושותה עד שיעלה עמוד
 השחר כתב הראש"ל דדוקא שלא גמר סעודתו
 אלא היה יושב ואוכל אבל גמר סעודתו או חפי'
 לא גמר אלא ישן בסעודתו תו לא יכול למיכל .
 ורב אלפס פסק חפי' גמר לאכול כל זמן שלא
 ישן מותר . וכן אם ישן בחון סעודתו מותר
 עד שיגמור וישן אחריו ודוקא שינת קבע אבל
 מתענה שרי ולזה הכתוב הראש"ל לה"ט :
 (תתעד) שלשון הגאונים' אין אלו רגילין לומר
 ערבית וחפי' שחרית ענינו
 שמה יארע לו האם או חולי או שנגה ויטעו'
 דבר ומלאה שקר ור"ח כתב שאין לחוש לאדם
 או לנגה ויכול לומר ענינו שחרית וערבית דכיון
 שזה אדם תעניתו על מנהג לפרוע לא מקרי
 שקר . וכשם רבינו ניסים שצריך לומר ערבית
 ושחרית ומנהג ענינו . והכי יורה בירושלמי .
 שבה"ל : (תתעד) ואם נזכר לומר ענינו קודם
 שיקר רגילו לומר אותו בלי חתימה . וי"א
 כיון שפי' כבר שמוה עשרה זכרות יכול
 לאומרה בחתימה ואין כחן משום אין אדם
 קובע זכרה לפעמו ולא נהירא . ויש גאונים
 אומרים שאין לומר ענינו אלא במנהג שמה
 יאחזו בלומוס . וכן מובאין באשכנז ובספרד
 נוהגי' לאומרו שחרית ערבית ומנהג וכן נהג
 הראש"ל . כתב רב נתן שאין נובגים לאומרו
 בהשעיה לומר י"ג מדות ואינו יודע מה השם
 יש בדבר שאינו אלא כקורא בתורה ואינו נקרא
 דבר שבקדושה שאין לומר נעשרה אלא קדיש
 וזכרו קודש' . ואפי' המחבר הארכתי למעלה
 בהלכות תפלה בדין זה : (תתעד) בתב רב"ה
 ששמו מאביו רבי' ויאל שהיו המובין על מה
 סמכו הראשונים' שמחפול ש"ל ענינו בין גואל
 לרופא במחפלין על גורח או שלא הבא לזה
 עליהן וכן למה קורין ויהל דכתיבין דמו קדחיון
 חפי' בחפשי ננוה יענין שאלה מטר אבל שני
 וחמישי ושני שאחר הפסח . ואחר החג נהגו
 בכן בכל תפלות ישראל ולא היו תענית יחיד

הרכות תענית

תמהיה לעולם למה לא נהגו לומר גם כן וכן
 תן פחדך בכל עשרת ימי השבוע ושמימי שיש
 תקומות שיהיו לחומר: (תתפא) כתב ר"י
 שאם לא חזר וזכרו ומי כחוד וכחוב לחיים
 שמחזירין אותו כמו המלך הקדוש ואם הוא
 מסופק אם חזר אם לא חזר וכתב הר"ם
 אני תמה למה מחזירין כיון שאינו מוזכר בתלמוד
 דכחמך הקדוש ובהמך המשפט יש פלוגתא
 ופסק תלמודא דלא יאכל זכרו ומי כחמך
 אם תקנה הגאונים היה לאומרו דל"ל דמחזירין
 אותו לין זה משנה מטבע שטבעו חכמי' בברכות
 כיון שאינו מוזכר בתלמוד ע"כ וכ"כ הרמב"ן
 בשם הגאונים שאין מחזירין אותו בין ביחוד בין
 בש"ל: (תתצ) א"א ותתן לנו' ח' ח'כיוו בזהבה
 מועדים לשמחה חגים חמנים לששון לא ברה"ה
 ולא ביה"כ אבל רצ שר שנים גלון כהב חומרים
 בשתי ישיבות ברה"ה ויה"כ בין בהפלה בין
 בקידוש מועדים לשמחה חגים חמנים לששון
 את יום הזכרון הוא וכן בשיבת רב פלוני גלון
 וכן כתב רב שמואל בר חפני מנהב בשתי
 ישיבת לאומרו ורב האי אומר שאין מנהג לומר
 מועדים לשמחה כו' וכן פסק המנהג ומהגים
 בספרד לומר ב"ט מקרא קדש יום תג פלוני
 הזה ובר"ה מקרא קודש הזה וביום הקדש
 בשופר גדול הזכרון הזה ובאשכנז לין נוהגין
 לאומרו וכו' מסתבר: (תתצא) והשיאנו הנהגו
 הר"ר יצחק רג"ו מנרמזח שלא לאמרו דלא
 שייך אלא בשלשה רג"ו וכ"כ רב שלחתי' אבל
 ר"י בר יעקב במגלת הנהגו לחומרו ברה"ה ויה"כ
 בשם ר"א הגדול וכן רבינו מנחם שלל את פי
 ראש ישיבה בירושלים והשיבו שאומרים אותו וכן
 כתב רב יהודה ריש מתיבתא ובאשכנז ונרפת
 ח"א אותו ובשאר ארצו' אומרים אותו:

(תתצב) הרמב"ם כתב כל השופרות פסולין
 תוך משל כבשים והכל תפשו
 עליו בזה לה"ע: (תתצג) א"ל רבי זירא לשמיעה
 חיובן והקטע לי חלמא קסבר משמיע נמי בעי
 כונה. כלומר חף על פי שמהכין השומע ללחץ
 ידי חובתו חינו יולא ידי חובתו עד שיהכין
 המשמיע שהוא הוקטע להחילוי ידי חובתו
 ופסק רב אלפס דהלכה כר' זירא וכן פסק
 רבי' יעשיבו דהלכה כר' זירא חלמא מנז' לדידי
 כונה וכן פסק בעל היראים ובעל המאור דזה
 לדברי זירא פסק כרבה דלגלח לא בעי כונה
 ובעל הדברות כתב דהלכה כרובא דחין מנז'ת
 לרבות כונה שגולי הקטע:

(תתנד) סתמו בנינו אם חינו מעטב ה"ה
 התקיעה ובשחיר רובו כשר
 אע"פ שהיה מעטב קודם השמיעה ואם מעטב
 את התקיעה פסול חפ"י נשתתיר בו רוב כי הוא
 דעת הגאונים וכ"כ הרמב"ם. ודעת ר' יצחק
 ה"ה

אנו בקיפין בפתרון תלומות לידע חי זה טוב
 ואחר רע ולאן מתענין מספק. וכ"כ רחבי"ה
 ונהגו העולם להתענות חמית חלום חפ"י בשבת
 שזכו עונג לו. ורחיב מה' עקיב' שמלחוכו
 תלמידיו בזכב בשבת אמרו לו תלמידיו למדתנו
 רבינו וקראת בשבת עונג חמר לה זה העונג
 שלי ומעלה בהלכות שבת בחמית מועשה זה
 מספר שבה"ל: (תתפב) והמתענה בשבת י"א
 שאומר ענינו ברכה רביעית בפני עולמה ונראה
 שיזמר טוב לבלנו בלהי' נאור ביה חסימה כמו
 שפירש לעיל בסוף ברכות
 (תתפג) הולך ממקום שאין מתענין למקום
 שמתענין מתענה עומה פי'
 ריב"א חפ"י דעמו לחזר. ומיכו כיון שלא קבל
 עליו חמית אם יאל מן העיר חון לחתום
 מותר לחזר וי"א דחפילו בעיר מותר לחזר
 שלא בפניהם: (תתפד) מצאתי בשם ר'
 שמואל בר דוד המתענה בשבת או ב"ט חמית
 חלום יאמר אותו חפלה' חלמי בזמן שבזמן שבה'
 היה קיים ואחר אומר חמית: וכן קבל
 מרבנותיו שבה"ל:

הרכות ראש השנה

(תתפה) מסקינן מאי הוי ענה רב יוסף
 אמר האל הקדוש מלך
 אוהב לזקק ומשפט רבה חמר המלך הקדוש
 המלך המשפט ובדיעבד פליגי הלכך לריך לחזור.
 ור"א בר יוחל היו ז"ל אומר דלא פנינו אלא
 לכתחלה אבל בדיעבד חינו חזר וכ"כ הרשב"ד
 וכ"כ הר"ר ישעיה הרשקון וכ"כ בעל המאור
 ז"ל כי הביא שבה"ל. ורב אלפס והרמב"ם כתבו
 שחזר וזכרו וכו' הרשב"ם: (תתפז) ורינו הר"ם
 היה אומר וזכרו לחיים בשו"א ולא בשפ"ח לחיים
 דלא לישחמט לא חיים כמו בקדרים לחולין כמו
 לא חולין ותחלה אומר זכרו לחיים. ובהודאה
 אומר וכתוב לחיים טובים כי המבקש לריך
 לבקש מתחלה מעט ואחר כך הרבה יש מקומות
 שאין אומרים בשבת הבינו מלכנו ומנהגנו
 שאמרו שאין לומר וכתוב לחיים טובים כי קיימ'
 לך לא יעלה אדם לרבו לא בשלשה רחשנות
 ולא בשלשה חרזות וכ"כ בעל העטור וכתב
 ומכאן לא שבקי רבין למימר חפ"י זכרו במגן
 חכור רחמין במודים אבל בספר חיים אומרים
 בשי' יעלה אדם לרבו לא בשלשה רחשנות
 וכו' לכוו כחמנים ורב גלון כתב שיש לאומרו
 לרבי רבים שאני וכן יש במסכת סופרים:

(תתפח) וא"א זכרו וכתוב אלא בשני ימים של
 ראש השנה ובקושי החירו וכבר
 נהגו לומר כל עשרת ימי השבוע ואחרונה

הרכות ראש השנה

אם סתמו במינו ונשתייר בו רוב אט"פ שמעכב את החקיעה' שלא חזר קולו לכמו שהיה קודם כשר סתמו שלא במינו אם מעכב את החקיעה שלא חזר קולו לכמו שהיה פסול אפי' אם נשתייר רובו וכן אם חזר קולו כמו שהיה קודם סתימה פסול כיון שנשמה קולו מכמו שהיה כשהיה שלם אבל אם לא היה מעכב את החקיעה כשר אט"פ שסתמו שלא במינו כיון שנשתייר בו רובו וכל זמן שלא סתמו כשר שסתמו אט"פ שנשמה קולו כשר שכל הקולות כשרין בשופר וזהו הסכים הראש' לה"ט נקב וסתמו אם מעכב את החקיעה' פסול . ומסקנה דשמעתיין והלכה למעשה דשופר שקבץ וסתמו במינו וחזר קולו לכמו שהיה מהחלה קודם שקבץ לית דין ולית דין דכשר אפי' היה הקבץ מעכב את החקיעה קודם שנסתם ואם לאחר שנסתם מעכב את החקיעה פסול . ואם לא סתמו כלל כשר אפי' מעכב את החקיעה דכל הקולות כשרים בשופר כן פי' ר"י מיהו לריך עיון דר"ל דהלכה כר' נתן שהומר במינו אפי' מעכב את החקיעה כשר מדרכי : (תחצה) בתב הרמב"ם דכהוי' דבק חשוב שלא במינו אפי' חמומו באור עד שנפטר וחזר קולותיו אחד אל א' . אבל הראש' כחב דסתימה דבק חשוב במינו ולא קבץ שלא במינו אלא כנסתם הקבץ בחתיכה אחרת אבל כשמחזרו דבבק חוזר לכמו שהיה : (תחצה) אין מושיחין בשופר חוץ לתחום ולא עולין בשבילו לזילין ולא רוכבי' על גבי בהמה ולא שטיין על פני המים להביאו וכחב ה"ר יונה דוקא ישראל אסור לעשותו אבל מותר לומר לעובד טובי' שיעשה כיון שאין בו אלא מעט שבות ואמירה לאינו יהודי שבות ושבות במקום מלוב שרי והתוס' לא כתבו כן במסקנת שבת : (תחצה) רב הלפס היה תוקע בבית דינו בשבת וסמך על הא דתנן משהרב ד"ה התקין רבי יוחנן בן זכאי שיבוי תוקעין בכל מקום שיש בו ד"ה של שלשה ולא נלכו כן בשום מקום שכל המפרשים פירשו ד"ה של כ"ג שהם סנהדרי קטנה כחב בעל העמוד ולאחר שילוף כבד בחקיעה' השפר יכול לתקוע לגשים להוליאן וכו' גנים באשכנז לתקוע לגשים להוליאן קוד' שיתקעו דבב"כ כדי לזילוף התוקע את עלמו וראב"ה כחב שחב"ו אחר שילוף יכול לתקוע ולהוליאן בשופר בשבילו אפי' דרך רשות הרבים ולזה הסכים הראש' לה"ט :

(תחקה) כתב רב הלפס שמנהג לתקוע מעומד חש"ת פעם אחת והש"ת פעם אחת וחר"ת פעם אחת . וכן המנהג בכל העולם ובשתי ישיבות עכ"ל . וכן מלחתי בהרמב"ם . וכ"כ בעל הדברות . ור"ם הכיגי לתקוע חש"ת למלכות וכן לזכרונות וכן לשופרות . ורבינו יעקב כחב כי ראוי שיעשה חש"ת חש"ת חר"ת למלכות וכן לכולן ויוליאן ידי חובתן בחקיעות דמיושב וכן פי' ר"ם אך מדברי רז"ל גראה דהקנת רבי אצבו הם על החקיעות דמעומד עיקר וכן מלחתי לרבי' גרשון ז"ל . וכן מלחתי מפרשים דחקיעות דמעומד עיקר הלכך מן דרין לתקוע חש"ת חש"ת חר"ת למלכות וכן לכלל שב"ל : (תחקה) שנו חכמים העובר לפני הריבב בראש השנה השני מתקוע ולא אמרו חוקע ש"מ לרריך להיות התוקע אחר ולא חש"ת ומסתברא חי ליכא אחר שיכא זקי לתקוע הרשו' בידו ולא יחוש שמא יטעה בהפלתו . שב"ל : (תחקה) צריך להרריך בחקיעות של חש"ת יותר משל חש"ת ובשל חש"ת יותר משל חר"ת . ובשל העמוד כחב מסתברא שגדים בשלשה קולות קטנים מופסקים וג' יבנות בשעור שלשה שגדים אלא שאין הפסק ביניהם ולא פליגי בשעור אלא שזה עושה שגדים קטנים כגון גנח וזה עושה בלי הפסק והוא יליל והכל שיה . וכ"כ הרמב"ם . לפי' א"ש להרריך בחקיעות של חש"ת משל חר"ת וסברא ראשונה הוא סברת התוס' וכ"כ הראש' לה"ט :

(תחקה) צריך להזהר בשגדים שלא ירריך ענ כל אחד בפני עצמו בשלשה יבנות דא"כ הויא ליה תקיעה שלשה יבנות הן שלשה כחוחל של ח' ממלא התרועה ט' כחות ושיעור תקיעה כך היא ולפי זה חיל לחוש אם האריך קלח בשגדים . ואריך למשך בחקיעה של קשר' ק' כשיעור שלשה שגרי' ותעשה כחות . ומי שלא מרץ בחקיעות כשיעור זה ומשך קלח בשגדים לא קיים מלוב לא כוור ולא כוור שב"ל : (תחקה) כתב ר"ם דשלשה שגדים לריך לעשותן נשתימה אחת שהם במקום חרובה אבל שלשה שגדים הרועה דחש"ת לא עבדין נשתימה אחת דגניחה וילגה גניחה אחת

הלכות ראש השנה

אחת לא עבדי אינשי. וכן כתבו רוב המפרשים שהשנו שלשים קולות בחקיעות. אבל הרי"ן גי'אח כתב שצריך לעשותו בנשימה אחת. ועל כן לא כתב שהקולות כ"ו קולות וכ"כ הרא"ש ואני הממחר ראיתי ונהג קהל הקהות לעשות שברים וחרו"ב בנשימה אחת דעתה הרא"ש. והרבה פעמים חקעתי ועשיתים בנשימה אחת (תתקף) אם חקע חשר"ת בנשימה אחת לכאורה נראה שלא יאל שאין

כאן לא ראש ולא סוף ומיזה בירושלמי לא משמע כן: (תתקן) האריך בחקיעה אחרונה של חשר"ת כשיעור ב' חקיעות כדי תעלי לו בשביל חקיעה ראשונה של חשר"ת קאמר בירושלמי שאינו עולה לו כלל. אבל בגמ' דידן מוכח שעולה בשביל אחת ולא בשביל שתיים:

(תתקן) מעשה שטעה בשברים של חשר"ת שלישי ועשה ב' שברים והחמיל לחקוע

ומנאף הקהל החזירוהו לראש לחקוע שלשה פעמים חשר"ת. ורבינו יואל וחתנו רב"ן נחלקו עליהם מרדכי. ולפי דעת הר"ר נתן בר אלעזר לר"ן שיתחיל בחקיעה שלישית אבל השני חשר"ת הראשונה לא הפסיד. וברא"ש כתב שאפי' החקיעה שהראשונה שחשר"ת שלישיה לפי הכשרי' לא הפסיד וחרו"ב ושטעה שברים וחרו"ב והרמב"ן כתב שהפסיד החקיעה הראשו' בשביל חחרו"ב שהפסיק בחלוצה אם חקע חשר"ת או חשר"ת או חשר"ת כהוגנוטעה בחחרו"ב י"א שצריך לחזור כל הסי' מראש ג' פעמים והרמב"ן כתב שא"ל לחזור אלא לחחרו"ב שטעה בו: (תתקף) פתוך רב אלפס משמע וכן פי' ר"ד"כ דדוקא בברכות של ר"ה וי"כ מוליד אפי' מי שבקי אבל בברכות של כל השנה לא קיימא לן כוותי' אבל כל יחיד ויחיד חייב לקרוחם אם הוא בקי מרדכי. מסקינן דהלכה כר"ג שאומר דש"ל מוליד אפי' מי שבקי כר"ה י"כ"ב. ובעל העטור כתב שש"ן איננו פותר בבקי ואפי' אם הוא בבי"ב כ"ט:

(תתקף) מצאתי בשם רב סעדיה ורב עמרם באון לאחר תפלת מוסף מנכב

בשתי ישיבות הרביע תרועה אחת גדול' כדי לערעב את השטן. ורב כלי ז"ל כתב אין אנו עושין כן ולא שמענו מחבתינו שנוהגין כן אלא שהיחידים מתעסקים כל א' וא' כדלוג שב"ב: (תתקף) שני חממים אין מעבדין את התיקנות מלתקוע ומתעסקין בהם עד שילמדו כתב בעל הדברות וה"מ בחינות הגיע לחנוך ור"ן גי'אח כתב להפך הגיע לחנוך מעבדין אמ' חמי לאפוקי לרשות הרבים לא הגיע לחנוך אין מעבדין וכן מלחתי לר"י ז"ל. ובתב בעל ר"ן גי'אח דנשים מברכות על השופר וכ"כ בעל המארז וכתב בעל הדברות דנשים חוקעות לעלמן דוקא

אבל אחריני להו לא וכ"כ גם בעל אירוחי. ורבי' ישיבה כתב דוקא בלא ברכה שרי להו לנשים לחקוע לעלמן אבל אם נברכו גלי' ברעתן שלשם טובה הן עושות ואיכא תרתי לאבטורח חדא דעובדות על כל חוסף ועוד דאיכא ברכה לבטלה כ"ה"ל: (תתקף) כתב הרי"ן גי'אח שנהגו בשתי ישיבות ובעל בעל שאלן הלאור מחפללין במוסף כר"ה אלא שצעה וס"ן מחפללי תשעה והביטבאבות הרבה לזיון רב נערוחתי ולרב עמרם שמעולם לא החפלו בצבור כר"ה אלא ז' והוא כתב קבלו מחכמים גדולים ובעלי כוראה ואנשי מעשה שקבלו גם הם מחכמים גדולים שלפניהם כמו רב שמואל הלוי שקבל מרב חנוך וקני' שצדור הלכה למעשה שמחפללין תשע. והרמב"ם דחק להעמיד דברי הגאונים ואמר שכך היה המנהג ברוב ישראל עד שח' הרי"ן גי'אח והחזיר מקאל המערב למנהג שלט על כן דחק ליבש מנהג הראשון. ולא נראה להרא"ש וכתב אדרבה מי שמחפלין שבעי' הוא ברכה לבטלה כיון שמחסי' הברכות ומנכב אבותינו חורס ה"א וא"ל שני וכמוכח טובג העולם: (תתקף) כתב ר"ח שצריך להזכיר קרבנות המוספים בכל תפלות המוסף

ואין יולאים במה שאמר לכתוב בתורתך על ידי משה עבדך אבל של ר"ח א"ל להזכיר כלל כר"ה שדי לו במה שאומר מלבד עולת החדש ומנחתה שבוש נכלל כל מוספי ר"ח העולות וכדי להזכיר גם השעיר שהיא חטאת אומר ושני שעירים לכפר ושני תמידים כהלכתן ושאר המפרשים לא פירשו כך אלא שיוחזין ידי המוספי' במה שאומר ככתוב בתורתך וכו' כי היכי שאלו צו ידי מלכות זכרונות וזכרונות וכן נהגין בספרד שא"ל פסקו קרבנות אלא בשבת ור"ח דרגיני בכו ולא אחי למטעי אבל בשאר המועדים לא רגיני בכוואחתי למטעי אין מזכירין אותו ובעל העטור כתב כיון שאמר את יום הזכרון א"ל ר"ח שכלל יום הזכרון הוא. ורב עמרם כתב שא"ל רק עולת החדש ומנחתה ושני תמידין כהלכתן. וגדולי מגנלח הנהיגו שאין להזכיר ר"ח כלל ואפילו מלבד עולת החדש ומנחתה אין לומר כן פי' הערוך אלא שגם שהחדש מתחבב בו שא"ל ובראשי חדשי' לא בחפלה ולא במוסף ולא בבקר כשקורין פ' הקרבנות שיש מקומות שקורין כר"ה בבקר לאחר שקראו פרשה חנוי' וכ"כ קהל הגאונים שאין לומר ובראשי חדשי' שחרי' כר"ה כי היכי דלא לזלזל במועדים שח' יאמרו אותו ביום שני יאמר שני עקר כמו בשאר חדשי השל' אבל ריב"א כתב שיש לאומרו ביום שני ובר"ה היה טובג בפסוקי קרבנות כר"ה כ"ט. וכתב כ"ר אבנרם כי ילחם את שטובים שלא להזכיר של ר"ח מפני שקך משמע מן הירושלמי וכו'.

ובגאון ר"י ה"ו כחצ יש מתקדקין לפרט
 המקראות של כל מוספי היום וכל גלוני לוח"ר
 עירין לומר ובראשי חדשים ובתלחו הדברים
 לפני רש"י וכרע כדברי האומר לר"ך להזכיר
 פסוקים של כל מוסף ומוסף ואין להקפיד שמה
 יאמרו הלול מעובר הוא. אמנם ר"ח הביא מן
 הירושלמי שאל"ל. ואמר רחמי הרבה מפרשים
 הא דליהא בירושלמי ח"ל להזכיר של ר"ח כגון
 והתן לנו ה' אלכינו באהבה את יום הזכרון הזה
 ואח יום ר"ח הזה וכן נמי ח"ל להתום מקדש
 ישראל ויום הזכרון וראשי החדשים ולא התפלה
 מוסף לבר קלי אלא תפלה קלי חגרבית
 ושחרית מוסף ומנחה הכל בפסוקים של מוסף
 ר"ח לר"ך להזכיר. ובעל הדברות היה רגיל
 לומר ובעיר לכפר ועולה החדש ומנחתה ושני
 חנויין כהלכה. שבה"ל. ר"י בר יצודה כהני
 לומר וכשילנו בר"ח ויה"כ בשם ר"ח הגדול
 וגם ר' משלם שאל פי ראש ישיבה שבירושלים
 והשיבו שיש לאומרו משום שאינו יכול לומר ברכה
 מועדיך. ובהשו' רב שר שלום גאון כחצ ביה"כ
 אומרים בני ישיבו' בין בשת"ל בין בקדו' מועדים
 לשמחה חגים וחמנים בשת"ל מרדכי. ובכל אר"ן
 אשכנז נוהגים שלא לאומרו :

להקוט תשר"ת למלכות וכן לזכרונות וכן
 לשפרות. וכחצ רב אלכס השר"ת תש"ת הר"ח
 על כדר הכרעות פעם אחת שלא לכתריה על
 הזכור וכן המנהג בכל העולם ובשחי ישיבות
 לכ"ט : (תתק"ט) בספר יראים כחצ לברך על
 הקיעה שופר ורב עמרה כחצ חס ברך לתקוע
 טעות הוא ונהגו לברך לזמנע מרדכי וכן עמא
 דבר כחצ רב עמרה לאחר החפ"ל מרע"י
 חרע"י גדולה בלא תקיעה כדי לערצב הסטן.
 ורב ה"ו גאון כחצ לא מטעם מנהג עושין בן
 אלא משמעת מתוך חגמ' שהיחיד' היו רגילין
 לתקוע אחר ההפלה ואם אין עושין בן און
 עיכוב בדבר כעבר ילאו ידי חובב :

(תתק"ט) ואומר והשילנו בר"ח ויה"כ רובם
 אומרים אהו ור"י בר יצודה

בשם רבו ר"ח אמרו כל ימיו. ורשב"ם שאל
 פי אריות שבירושלים והשיבו שבאומרים והשילנו
 ומביאין ראיה מן הירושלמי דברכות פ' הרואה
 ובגאון ר"י הל"ן בטלו בגרמייזא ומנהג פשוט
 הוא לאומרו בר"ח אבל לא ביה"כ ש"ל :

(תתק"ד) אר"ח אמר רב כיון שאמר ובהורחך
 כחצ לאמר שוב ח"ל אחד יחיד וא'

יצור וכחצ ר"י אלכס דאפי' בהנך קרתי דמלכו'
 זכרונות ושפרות וכן נמלא לגאון ח' ור' שלמה
 שירש להא דרב בקרתי מוספין דכיון שאמר
 ובהורחך כחצ לאמר שוב ח"ל פסוקים של
 מוספין. ורבותיו מפרשים להא דרב בקרתי
 דמוספין קאמר אבל לא במלכות וזכרונות
 ושפרות דהא הן אין פוחין מעשר מלכות
 שבה"ל : (תתקט"ו) בבבבס כופרים חס חל
 ר"ח למיות בשבת אומרים וזכרון הורעה מקרא
 קדש שבה"ל : (תתקט"ז) אומרים עלינו לשבח.
 ורב עמרה כחצ שאין ליחיד לאומרו במקום
 שיש ש"ך. וכבר נהגו לאומרו. וכ"כ רב עמרה גאון
 יחיד ממלכי בר"ח בלתישה' או גמיר עלינו לשבח
 לימא ואי לא לימא מנך ואחילב. ונראה
 מתוכן שאין ליחיד לאומרו שהוא רשות לש"ך :

(תתק"ח) בערשילא מוכינ' לומר יט"ו בזכרונות
 ומנהג טוב הוא ובאשכנז אין מוכינ' :

(תתק"ח) אירא בערוך שהוקע כל פך בעמידה
 כמו הנהג גישיב. ור"ה הנהג

(תתק"ב) אין להטעות בר"ח כלל. וכן השיב
 רב נחשון גאון וכן רש"י ז"ל שפירשו
 צפ' אמור מדברי הורה ומדברי קבלה ומן
 הברייחא דירושלמי ומן החמוד וההר"ך הרבה
 במרדכי. ורב נטרונאי כחצ גדלי ביום ראשון
 של ר"ח אי אפשר ליבצ בו בחטנית משום
 דמדאורייתא הוא אבל ב"ט ע"י ובשבת אין בשם
 קושיא משום דעשרה יומי אלו משובין משחר
 כל ימות השבוע לפיכך נהגו רבותי ליבצ ב"ט
 בחטנית בין בחול בין בשבת. וכחצ חר"ל
 ודבריו חמויין שאמר להטעות ביום ראשון
 של ר"ח וכתיר להטעות בשבת בשני ימים של
 ר"ח ואנו רואין שיפה הוא שלא להטעות וכן
 בשבת תשובה לא רחיוו שבהטעה בו ח"כ וכ"כ
 הרי"ן גיאת שאין להטעות וכן נראה מן המדרש
 שהבאחי למעלה כי מי גוי גדול עד ואוכלים
 ושמיים בר"ח וכדי ליתא בירושלמי נכדיא .
 מהירשין ולא מהטעין. ובתשובות הגאונים כחצ
 שיש להטעות בשני ימים של ר"ח ובכונני על
 האגדה דפסיקתא דבוכה שיש כפרים שכתוב
 בהם שאין גדולי הדור מתעניין בר"ח ומלאחי
 כחצ שיש מקומות שקבלה בידים שכל מי
 שרגיל להטעות בר"ח ומסנה רגילתו שהרגיל
 ואינו מהפכה אינו מבל"י שנהו ומנהג בני
 אשפי"ר לא נהגו להטעות ולעמוד קודם
 היום. ובשם רב יצודאי גאון שאכור להטעות
 בשני ימים של ר"ח וכ"כ רב סעדי' גאון וכן
 שבה"ל. בתשובה הגאונים נמלא שיש להטעות
 בר"ח מרדכי. וכעולם נוהג שלא להטעות כלל
 ואי המחצר רחמי כספר הגדה שקבלה שכל
 מי שמחטנה פעם אחת חטנית חלוס בר"ח
 לר"ך שיהטנה כל ימיו ואם לאו יסתכן מאהר
 שחרוכו פעם אחת הוא חטני :

(תתקבא) ולענין זמן גליל י"ט שני על הקדוש
 וציוח על השופר כחצ רש"י בתשובה

רבות' אומרים שאין אומרים זמן אלא בגיל
 ראשון דקדושה' אחת היא וכחצ יומא אריכהא
 הוא. אבל אחי האומר שגיל זמן וכן מוכינ'
 במקיינין

הרכות ראש השנה

במקומותיו ובכל מקום שעברתי ואין חלוק בין י"ט שני של ר"ח ושאר י"ט גלויות אלא לענין בליה ומחודר לאסור של זה זכר וכן הלכה וכ"כ רשב"ם בשם זקנו רש"י. וכן דעה בעל העטור והגאונים כתבו שאין לומר זמן בשני אלא בקדוש לא בשופר. וכתב הר"ח"ש וטוב ביקח אדם פרי חדש ויחגגו לפניו ויברך שהחיינו ויהיה דעתו גם על הפרי ויזאל ידי ספק. וכן היה נוהג מהר"ם. וז"ל שאם הל יום ראשון בשבת שיש לומר זמן ביום שני על שופר מאחר שלא תקעו ביום ראשון לה"ט. וכ"פ בעל שבה"ל ובהשבויות הגאונים ש"ל זמן בליל י"ט שני בקדוש ובשופר. וכן השיב ה"ר מש"ס בר קלוינימוס וכן כתב בעל הדברות והר"ר אביגדור כהן לא היה מברך אלא ביום ראשון וכן הר"ר יצחק בר יהודה הררפתי וכן נמנאל לגאונים ז"ל. שבה"ל. ואני המחבר כותב מנהג בעלי הדפוס מאשכנז שאומרים זמן בליל שני בקדוש ומהדרים להשיג פרי חדש לא יין חדש ומהנים טימיהם בו בשעת הכרעה של שהחיינו כמו בכתוב לעיל. אבל אם אין משיג פרי חדש הש"ס"כ מברך זמן. ובשופר ביום שני אין מברכין זמן אלא ח"כ ח"י"ט ראשון בשבת או מברכין זמן בלחש: (תתקכב) ונהגין בספרד לומר בשבת השובה הרבה סלימות וחמנונים ותמ' אזי על המנהג שהרי אין מריעין בשבת. ובאשכנז אין נוהגין כן: (תתקכג) ירושלמי ר' חייה מפקד ליה לרב חי' אחה יכול למיכל כולי שתא שבתה אכול ואי לא אכול בשבע יומין בשתא. וכתב רחבי"ה א"ו שבע' ימים הם ז' ימים שבין ר"ה ליה"כ ויקרא אותם שבעה ימים לפי שבר"ה לא היה לרדף להזכירו לאכול שבתה דפשיטא שאוכל שבתה שהייב אדם לטהר עלמנו ברגל. ולא נשאר עדיין אלא ז' ימי החול שהולך להזכר עליהם. ועל כן נהגו באשכנז ב"רף מי שאינו זוכר מפת של עוברי כוכבים ל"ו השנה יהיה נזכר בעשרת ימי השובה:

(תתקכד) באשכנז נוהגין לומר על חטא על סדר האלפא ביתא. ומפרטין החטא' וכו"כ רב עמרם וכן הרמב"ן וה"ר יונה שארץ לפרוט חטא' f. ובספרד אין נוהגין לאומרו וכן נראה שאין לפרוט החטא שרבי עקיבא אומר שאין לרדף לפרוט החטא והלכה לדבריו. לה"ט: (תתקכו) יש נוהגין לברך בליל יו"כ על מצות כיסוד דורים וטעות הוא משבה"ל. ר"י פירש פ"ב דשבת גבי הדלקת נר בשבת חובה. נר של יו"כ אם יארע בשבת לרדף לברך אבל אם יארע בחול ח"ל לברך. ובספר המלוא כתב יו"כ שחל בחול בשבת מדליקין בלא ברכה הואיל ואינו בא ללמד אכילה מרדכי:

(תתקכח) עונות שהחוד' ביה"כ שעבר וגל' שינה בהם כתב ה"ר יונה שא"ל להחודות עליהן אח"כ גנב או גזל והחוד' עליהן. שנה שעברה ואומר במקום גולתי גנבתי געלתי בדרבתי שהול דרך כלל. והרא"ש כתב שיכול להחודות עליהן חף ע"פ שלא שינה בהם: (תתקכט) בחתימת היודיו כתב רב עמרם האומר בזה"י הסלחן טועה. יכול לחת' וכו': סדורי אשכנז יש בהם חתימה ובספרד אין חותמין ומוטב שלא לחתום כיון שיש פלוגתא דרבוותא: (התקל) ולענין חזרת הש"ץ היודיו בשמחה כתב רחבי"ה שאין לו להחזירו כיון שאינו יכול לאומרו באמצע התפלה כמו בשאר התפלות וכן דעת הר"ן גיאת וכן נוהגין באשכנז וכתב רב האי אין מנהג שיחודק ש"ל במנחה: (תתקלא) וכתב בתשובה אחרת ופה אמרו הראשונים שלא לומר ש"ל ויודו בשלח ש"ל שלא שמענו בבבל שמזכ"י ש"ל בודיו של ערב יו"כ אבל רב עמרם כתב שש"ל ויודיו במנח' להוליא מי שאינו בקי וכן נהגים בכפרד: (תתקלב) ולענין הטמנות חמין ביה"כ כתב רב עמרם שאין לטמון מפני שאין להטמין חמין אלא לכבוד השבת וזה שאולנו בחול במולאי יו"כ אין לו להטמין לכבוד החול וכ"כ רחב"ן וכבר הפליגו אנשי האשכנזי ואשכנזי הכמה שלא להטמין אבל נטרטוין גנפין כתב להטמין ערב יום הכפורים ללמד על יום הכפורים למה הולך ומתין עד למולאי יום הכפורי ויעשה כל דרכיו אבל אין אסור בדבר ואין מוחין ביד הטמון. ורב שרירא גאון כתב ופשי דמי שמטמין מחול גם הני לא ידעתי מה חשב האור

י"ט

והלכות יום הכפורים

(תתקכז) נהגו העם לטבול ערב יו"כ ואמר רב עמרם מובל האדם בשעה ג' עיני ומתפלל מנחה. ואומר רב סעדיה גאון בעלייתו לטבול מברך על הטבילה. וכתב הר"ח"ש ואין לדבריו נראין צוה שלא מלינו בכל החלמה רמז לטבילה זו ואינה לא יסוד נבואים ולא מנהג נבואים ולא עדיפא מערבא דאמרי' היט חביט ולא צריך מפני שאינו אלא מנהג נבואים לה"ט. וכתב הר"ר שמחה בלא הטובל בערב ר"ה יו"כ לשם תשובה מברך ברכת טבילה עד שלא נכנס לנהר או לים אבל הבכין

הלכות יום הכפורים

יש דבר שהצריכו גאווה עולם לדבר בו ואדרב' נראה יותר טוב שיטמין כדי שימלא סעודהו מוכנה למולתי יום הכפורים גדול' מו החירו קני' ירק מן המלה ולמעלה ביום הכפורים עלמו כדי למחר סעודהו כ"ש הטמנה חמין שמוחר. כחב רחבי"ה דבר שאין ראוי לאכילה אפי' אסור ליכא לאכולו ביה"כ :

(תתקלג) בד המשקין מלטריפין לכשיעור ושיעורן כדי שחית רביעית. והראב"ד כחב כעור ירוק שחיה היא כדי אה"ל פרוס כמו ירו' אה"ל: (תתקלד) כתב בעל העטור איכא מ"ד שאין מברכין ביה"כ על גטילה ידים ושעשית ליכל לרבי כיון שאסור בסבל ונכטיבה ומסכר' כיון דכידו וברשותו הוא נהגיל משום סכנת עקרב וכול' בדרך כמו בשאר הדבר' לה"ט : (תתקלה) כתב ה"ר אליהו' אמר לי מורי נדק דכשהוא עומד ממטהו שחרית היו מלוכלך ויכול לטול ידיו ועיניו גמי מותר לרחוץ. וכ"כ בעל הדברות פניו אסור שבה"ל :

(תתקלו) אמר רב הונא בן א' וכן ט' מהכין אוחו לטעות בן י' וכן י"א משלימין מדרבנן. בן י"ב משלימין מדאורייתא בחינוקות. רב נחמן אמר בן י' וכן י"א מהכין אוחו לטעו' בן י"א וי"ב משלימין מדרבנן בן י"ג משלים מן החורה. אמר אמר חלה ומר אמר חלה ולא פליגי. ור' יוחנן אמר השלמה מדבריהם ליכא ובה י"א מהכין ובה י"ב משלימין מדאורייתא וחינוק בן י"א וי"ב מהכין וכן י"ג משלים מדאורייתא. ופסק ה"ר ששיב לית הלכתא כר' יוחנן דלא אהותב וכ"כ בעל הדברות ועבדין כרב נחמן בחינוק וכרב הונא בחינוק' והרי"ן גי'א פסק כר' יוחנן משבה"ל :

(תתקלז) המדך והכלה רוחלין פניהו וחכמים אוסרין ונקראת רלה כל שלשים יום כר"ן יוחנן דלא אהותב וכר' אלפס פסק כר"א ולא הסכים הרא"ש :

(תתקלח) ולענין טבילת בעל קרי כחב הרי"ד יהודה ברלגוני שסובל כדרכו וכן כה"ג. והרמב"ם נחב י"ד דה"ל בעל קרי א"ל טבילה לחפלה ולא לד"ה אף בשאר ימות השנה אזלין לחומרה ולא ירחוץ אלא ירחוץ אוחומק' לבד. וכ"פ ר"ח וכן פסק בעל הדברות ושאר חייבי טבילות כחב כה"ג שובלין כדרכן ביה"כ ור"ם כחב דלא דמיא כל חייבי טבילות טובלין כדרכן היינו זקוק' למ"ד טבילה בזמנה מזה אבל אן קיימא לן דלא היו מזה הלכך ימתין עד למחר : (תתקלט) כתב כה"ג. מי שצריך לילך ללמוד בלבו וכו' וכו' ירא ללכת בלי טבילות משום חשש עקרב יכרוך דבר ברגליו וי"א ולא נכירא דמהוס נשיכת עקרב מותר אפי' לנעול מעל ממש וכן לעורך מלוח בני : (תתקמ) איכא מ"ד

מדקאמר מהכילין אוחו ע"פ בקיאיין ש"מ יחיד מומחה ומוחזק ורופאים אחרים שאינם מומחין וחכמים כל כך הולכין אחר הכין ואין נראה להרמב"ן אלא כיון שכולם רופאים במלכה אין דבריו של אחד במקום שנים ומכ"מ המופג ככן בחכמים חוששין לדבריו אם הוא אומר שצריך ומדברי הרמב"ם יראה שהולכים אחר רוב הדעות ואחר בקיאי הרופאין ולא נראה אלא כדפרשי' : (תתקמא) גוסח דכל נדרי מי"כ שעבר עד יום כפורים זה וכן הסכים דבריו ישעיה וקסבה ר"ת מה מוטיל להחיר על מה שעבר כבר והנהיג לומר מיום כפורים זה עד יום כפורים הבא. וכן הנהיג לומר דלדברא ודאשפתענא והרא"ש כחב ומיהו נראה דמנהג קדמוים דכל לשון כל נדרי מוכח דנתקן על הדברים שעברו בשנה שעברה ומחירין מוחס כדי להכלל מן השנים לה"ט : (תתקמב) יש מן הגאונים שחמרו שאין כג הדברים האלו נהגים אלא בנדרים בלבד ולא בשעושות ואי אפשר לו להחיר בלי חרטת דמעיקרת וכלי יחיד מומחה וכלי ג' הדיוטות ועוד דלכלה לרב פפא דאמר שצריך לפרוט הכדר ע"כ :

(תתקמג) ועוד כחב ר"ח זוקא מושבע מפי עלמו ולא מושבע מפי אחרים וכן הדין לחמרי הקבל. תשובת הראב"ה. ורוב הגאונים מיחו לומר כל נדרי לפי שאין בו שום חקקה רק רע זולתו הנוסחה מרוב האו' גאון. והכי חי'אם בסדורי כל נדרי ואסרי מיום אום כפור שעבר עד יום אום כפור הזה. ועברנו עלייהו בשלו או בלונם נבעי רחמי מן קדם מרי שמיא דלישרי לן. שבה"ל. ומנהג אשכנז לומר כר"ס : (תתקמד) כתב בעל העטור שחריה מחודת שלשה פעמים וכן במוסף ובמנחה אבל בנעילה פעם אחת והם עשרה ודריין בעד עשר פעמים שמכיר כן גדול כה"ג ביה"כ ובלילה אינו מחודת. ויש מקומות שאינו מחודת רק לכל חפלה ודוי אחד והלבוש פנחה אחת הרי ח'. ושני פעמים בנרב. אחד פנחה ואחד בנרביה. ותחיל כילד מחודת אומר עומי פשעתי. ופסק רב סג"ה כר"מ. וכ"פ הרי"ן גי'א. ובעל העטור ור' אלפס פסקו כרבנן וכ"פ כה"ג ורב פלטוי ור"ח והכי מיהג. דגן : (תתקמה) יש רסוח במקלת ספרים בודו בשני חנה בשם ותיאס צירושלמי אמר ר' חני בראשונה היה אומר חנה השם ובשניה היה אומר חנה בשם. וכן בסדר ארבי כוננה קרוב בשניה חנה בשם. וכחב רחבי"ה כיון שפי' רבי חני דבראשונה היה אומר חנה השם ובשניה חנה השם הכי עבדין רב האו' כתב ולא בלשון הזה היה אומר כן גדול חנה השם חנה השם של מ"ב אוחיות ועדיין מזוי הוא בישיבה ככלל וידוע

הלכות יום הכפורים

וידעו לחכמים . וגם כשהיה אומר לפני ה' קטרכו היה אומר גם המפורש וכחז הר"ש ז"ל נראה לי דבריו כי כתב רב סעדיה גאון שראוי לומר לפני ה' הטהרו כמו בלומר אלא השם והר"ן גיאת כתב אם אומר לפני ה' הטהרו אין בכך כלום דקרא הוא דקרינן . ואין לנו כוגיס השם בלוחותיו וכ"כ רמב"ם לה"ט : (תתקטו) בעיר קולוניא"ה ערבית שהרית ומנחה נובגין לומר אחה מנין ובמגילת אין אומרים אותו אלא בערבית . וכן ח"א לבינו מלכו במוסף ואשכחן בחשובות בגאונים ובמנחה של ישיבה בשחרית אומר ז' פעמים ויעבר במוסף ז' ובמנחה ששה ובעילה ג' ורמב"ם קבל שחפלת יולק י"ג פעמים ויעבור כנגד י"ג מדות מרדכי :

(תתקמו) כתב רב עמרם חפלת המנחה ח"א לא סליחות ולא רחמים אלא אחר קיום חפלתו אומר חבינו מלכנו חבל רב נטרולני כתב לומר סליחות במנחה הרשות בידו שגם סליחה הוא וכלל חפלה וחפלה ראו לומר . וכן מנהג בשתי ישיבות וכן מנהג עתה לומר סליחות בכל חרבע הפלות . והם חל בשבת אומרים לקדוך : (תתקמך) כרב עמרם שאין נשילוח כפיס במנחה חבל בה"ג כתבו שיש בהן נשילוח כפיס . לה"ט . וכ"כ רבינו גרשום דגרי' בגמרא מאי טעמא פרשי כהניא ידייהו במנחתא ולא גרים במנחה דחעתייה' וכן גורס ר"י אלפס ורב האי ובעל הדברות . שבה"ל :

(תתקמג) רב עמרם כתב לומר בעילה במקום זכרנו לחיים חתמו לחיים . ולא נהגין כן וגם אין לומר בני כמון חותם ייריו לחיים ברמיס . ומ"מ נובג העולם לומר בעילה בחפכה וחתמו בספר החיים ובסוף בהודאה וחתום לחיים טובים וגם בשלום מנח ונחתם לפניך כו' : (תתקנ) בשמיעו בעטילה לחכה ידע ריו עולם אומר אחה יודן וידן לפושעים וכו' עד כי אחה סלחן . ובסדר רב עמרם אינו חותם כמו שאינו חותם בשחר הפלות . ונראה דחפ"י למי שפוקס דאין חתום בשחר החפלות מ"מ חפ"י נעילה חותמן בדרך . ורב"ב ב"ר ג' צמיה כליו . מ"מ כיון דחכיה פלוגתא טוב שלח לחתום . לה"ט :

(תתקנד) בהפטרה במנחה חותם ג"כ על הכורה ותוחם מקדש ישראל ויום הכפורים ואם חל בשבת מזכיר נמי של שבת בהפטרה של יולר ומנחה עם יום הכפורים בחתימה . וכ"כ רב עמרם ורמב"ם ורשב"ט וכן נובג נמי רבינו יואל . ובאשכנז אין חותמין בעל הכורה :

(תתקנה) מה שהורגלו לנזור לקדק בעבור הממים ביום הכפורים יש להביא ראיה מפרשת עגלה ערופה דתיחא כפר לעמך ישראל אלו החיים . אחר פדית אלו הממים מלמד שהממים לריבין כפרה מרדכי :

(תתקנו) דרש רבא עובדות ומייתוק מחטנות ביה"כ חבל חיה חסוריה להחטנות עד שלשים יום וכן הלכה . ובעל הדברות כתב וחי לא אחמר בגמרא ואי משום דקחתי וחייה תעול את הסנדל וסחם חיה בשלשים יום התם משום דהא חבל בלחיה . חסוריה . דחס לא בן הוי ליה למתנייה גבי לחיה ומסתברא דדייה כמעוברת אם היתה לריבה מאליהן אותה עד שחשוב נפשה . שבה"ל : (תתקנז) החסידים ואנשי מעשה באשכנז רגינים לעשות שני ימים יום הכפורים והיו מתפללין בעשרה ככל סדר של יכ"ב וברח"ט היה מוחה בידם ויש אומרים מי שעושה פעם אחת שני ימים יום הכפורים שוב עליו יכול לחזור לעולם כיון שקבלו עליו הוי הוא עליו באסור כרת . וברח"ט היה מתיר לשחול עליו :

וזתו לחכמים . וגם כשהיה אומר לפני ה' קטרכו היה אומר גם המפורש וכחז הר"ש ז"ל נראה לי דבריו כי כתב רב סעדיה גאון שראוי לומר לפני ה' הטהרו כמו בלומר אלא השם והר"ן גיאת כתב אם אומר לפני ה' הטהרו אין בכך כלום דקרא הוא דקרינן . ואין לנו כוגיס השם בלוחותיו וכ"כ רמב"ם לה"ט : (תתקטו) בעיר קולוניא"ה ערבית שהרית ומנחה נובגין לומר אחה מנין ובמגילת אין אומרים אותו אלא בערבית . וכן ח"א לבינו מלכו במוסף ואשכחן בחשובות בגאונים ובמנחה של ישיבה בשחרית אומר ז' פעמים ויעבר במוסף ז' ובמנחה ששה ובעילה ג' ורמב"ם קבל שחפלת יולק י"ג פעמים ויעבור כנגד י"ג מדות מרדכי :

(תתקמו) כתב רב עמרם חפלת המנחה ח"א לא סליחות ולא רחמים אלא אחר קיום חפלתו אומר חבינו מלכנו חבל רב נטרולני כתב לומר סליחות במנחה הרשות בידו שגם סליחה הוא וכלל חפלה וחפלה ראו לומר . וכן מנהג בשתי ישיבות וכן מנהג עתה לומר סליחות בכל חרבע הפלות . והם חל בשבת אומרים לקדוך : (תתקמך) כרב עמרם שאין נשילוח כפיס במנחה חבל בה"ג כתבו שיש בהן נשילוח כפיס . לה"ט . וכ"כ רבינו גרשום דגרי' בגמרא מאי טעמא פרשי כהניא ידייהו במנחתא ולא גרים במנחה דחעתייה' וכן גורס ר"י אלפס ורב האי ובעל הדברות . שבה"ל :

(תתקמג) רב עמרם כתב לומר בעילה במקום זכרנו לחיים חתמו לחיים . ולא נהגין כן וגם אין לומר בני כמון חותם ייריו לחיים ברמיס . ומ"מ נובג העולם לומר בעילה בחפכה וחתמו בספר החיים ובסוף בהודאה וחתום לחיים טובים וגם בשלום מנח ונחתם לפניך כו' : (תתקנ) בשמיעו בעטילה לחכה ידע ריו עולם אומר אחה יודן וידן לפושעים וכו' עד כי אחה סלחן . ובסדר רב עמרם אינו חותם כמו שאינו חותם בשחר הפלות . ונראה דחפ"י למי שפוקס דאין חתום בשחר החפלות מ"מ חפ"י נעילה חותמן בדרך . ורב"ב ב"ר ג' צמיה כליו . מ"מ כיון דחכיה פלוגתא טוב שלח לחתום . לה"ט :

(תתקנד) במרדכי יש שח"א לבינו מלכנו בעטילה . ובאשכנז כפיס שעות גאונים . דין נעילה להחפלת אותה ביום וכן פ"י כ"ד יחודם מפרשי' וכ"ס מהר"ם ופירש דמה שכתבו בעם להחפלת אותה בזיל' ודאי לא כנהיגו רבותינו כך אלא מפני שהקיים מושכין עד הליכה סבדין שבדין עושין . ותוקטין תקיעה אחת זכר ליוכל . ובחשובות רב פלסוי גאון חוקטין בשופר תקיעה ושברים תרועה תקיעה

הלכות סוכה

(תתקנד) אין יולתין לא בסוכה שחתח האילן וחס האילן ללחה מרובה מחמתה אז רוחים אם הסוכה ללחה מרובה מחמתה בני אילן כשרה חפ"י לא השפיל העניים ממטה לערב' עם הסכך של הסוכה חבל אם אין הסוכה ללחה מרובה מחמתה חלה ע"י האילן חז

נענוע ויש אומרים שהף זו נחרת בהתרה ומסתברת שהף זו לריכה נענוע :
 (תחקר) געץ ארבע קווידיסין באמצע על הגג וסכך על גגה פסולה ולא חשיבה כמחילות ואם נעלו בשפת הגג וסכך עליהן כתב הרמב"ם דכשרה שרוחין למחילות הציח כלאו טולות למעלה וכ"כ שריח גאון ובר"ן גיחת . חבל רב חלפס ורמב"ם ובר"ר ישיעיה פוסלין וליה הככים הרא"ש :

(תחקר) צירף שלא יכסה כסוי עם מאד עד שלא יכן גראים הכובדים ואלו השמש מחוכה . חבל דביעד אפילו עבה כצית כשרה . וכ"כ בעל היראים דאפי' לכתלה יכול לעשות וכ"כ רבינו אפרים ובעל הדברות מכשיר דביעד ור"ח פסק שאם עשה עבה מאד שאין המטר יכול לירד זה פסולה . וברא"ש לא הציח דבריו בפסקיו : (תחקר) בית המקור בנסרים שאין עליה מעיבה ובה להכשירה לשם סכה די צמח שיפקק פי' שיסיר כל המסמרים לשם עשיית סכה או שיטול מכל צ' נסרים אחד וישן סכך כשר במקומה וכלה כשרה ואפי' תחת הנסרים וברמב"ם כתב ובלבד שלא יהא בכוף ד' ולא נהירא להרא"ש לה"ט: (תחקר) א"י הונח אחר שמואל סכך פסול פוסל באמצע ד' טפחים ומן הלב ד' חמות ורב אחר בין מן הלודים בין באמצע ד' חמות . ופסק ר"י ז"ל כשמואל וכן רבינו ישיעיה ובעל הדברות פסק כרב וכ"כ בה"ג והירושלמי מסיעו שבה"ל: (תחקר) היה גבוה מעשרים אמה וצנה זה הלטבא כנגד דופן האמצעי על פני כול' ובו שער הכשר סכה כשרה ופירש"י כשרה כל הסכה אפי' מן האלטרבא והלאה ופירש ה"ר ישיעיה שאינו כשרה חלה על האלטרבא . וברא"ש הסכים לדעת רש"י :

(תחקר) אם היא עגולה ויש בה כדי לרבע' שבעה על שבעה כשרה ואם היא עגולה ויש בה סמוך לפתחה ואין בתוכה חלל ראשו ורובו ושלחנו מולת לה . פסק רב אלפס וה"ג שלא ילא חבל הרי"ן גיחת ובר"ר ישיעיה ובר"ר זרחיה הלוי פסקו שלא . ולזה הסכים הרא"ש: (תחקר) גול עליה וסכך בהם אין לו עליו חלה דמי עליה אפי' לא שיכב בהם ויולא זה דביעד ובעל העטור כתב אם גול עליה וסכך בהן ואינו רוצה ליתן דמייהן כרי זו גזולה לה"ט: (תחקר) פירם עליה סדין מפני החמה או תחתיה מפני הכשר . פירש"י מפני הכשר שלא עליו עליה פירש על שלחנו ור"ח והגאונים פירשו מפני הכשר שלא יעשרו עליו והיו חמחה מרובה מללחה וכיון דעל דעתהן עשה ח"כ בדעתו שאם יעשרו עליו והסדין מחזיקן רוצה הוא להכשיר בסדין וס"ל פסולה מאחר שסדין המקבל טומאה מחזיק העלין החלושין . והכנה כפירש"י

חו לר"ך שיטפיל הענפים ויערבי' עם הסכך בענין שלא יהיו נכרים ויהיה הסכך רבה עליהן ומבטלין והו' לדעת ר"י . חבל רמב"ם כתב אפי' אם הסוכה לחה מרובה מחמתה בלי האילן ואילן חמתו מרובה מללחו אם ענפי האילן מכונים כנגד סכך הכשר פסולה שברי הלל מן האילן ולא מן הסכה ל"ג אם האילן קודם ל"ט אם הסכה קודמת פסול כיון שענפי האילן מכונים כנגד הסכך הכשר . חבל אם הענפים כנגד האויר שזין סכך הכשר כשרה הואיל וכל הכשר מרובה מן החמה שחפ"י אם ינטל האילן יש שעור כשר להכשירו . וכ"כ הרמב"ן ומפני זה יש מהמירין שלא לעשות סוכה צבית למטה מן הגג אפי' שהסכרו הרעפי' כיון שנשאר עדיין העלים הדקים שברעפום ומנחים עליהם אפי' שיש חויר גדול בין העלים יותר מכדי העלים ובר"ר יחיאל היה נוהג כשהיה עושה סכה תחת הגג היה מסיר הרעפים שהיה זוקף קיים מהסכך עד הגג כדי לערב שתי סככים יחד להיות ככל סכך אחד . וז"ל שהוא מותר . ובעל העטור החירו מטעם אחר לה"ט :

(תחקר) תבן ובעלו היו מעוטא . כתב רמב"ם דכל בני בטולים לריכים שיבטלו בפיו עד עולם וכן פירש ר"ח ורש"י פ"ה לשבעת ימי הכה לר"ך בטול ודי מרדכי לפי דברי הכשר מקויל יס להחמיר להסיר כל הלאטי"ש שעל הסכה אפי' בחמת' מרוב' מללח' לפי שהן פוסלין כנגדן . ומורי בר"ח פרץ היה מזה לשון ערבה עליהן . אי נמי לזוקף הערבה על הלאטי"ש דליהו כמו חבטן . ולמדנו מכלל העושה סוכתו בחוץ ביתו ח"ל להסיר רק הנסרי' ולא הלאטי"ש וכן מלא רמב"ם בהשבות ר"י שכשירה . וגם לא משום חששה ולא מן העשוי כיון שטול הנסרים מעל הלאטי"ש וכן השיב ר"י מרדכי :

(תחקר) הישן תחת המט' או תחת הכילה אם הוא גבוה יותר מעשרה טפחים ויש לה גג טפח חשוב כחבל ולא ילא . חבל אם אין לה גג רחב טפח או שיש לה גג ואינו גבוה י' טפחים שרי . ובר"ן גיחת חלה הכל בנג שאם יש לה גג טפח אפי' אינו גבוה י' טפחים אסור לישן תחתיה ואם אין לה גג שרי ואפי' גבוה עשרה ולא נהירא להרא"ש : (תה"י) הרי"ן גיחת כתב סדין הכפוס תחת הסכה אם הוא לנוי לא פסל ח"כ היה מופלג מן הסכך עשרה טפחים ולא נהירא אל הרא"ש : (תחקר) בעל העטור כתב סכך תחת הסכה אפי' אין צניחה חלה ארבעה טפחים פסולים . וכ"כ רמב"ם ובר"ר זרחיה הלוי לוא נהירא אל הרא"ש: (תחקר) חבילה שהעלה ליעבש ונמך עליה להסכה פסולה . וכתב בר"ר יצחק קורקו"ם שאין נחרת בהתרה חלה לריכה

הגלות סוכה

העודתו עליהו אבל מי שאכלן ערתי ודאי ח"י
 סכה ושהיה מים נמי ערתי הוא ומיכו כיון שאין
 דרך לקבוע עליהן אפי' הקובע העודתו עליהן
 לא חשיב קבוע דלא עדין מחליה ערתי שאל"ל
 סכה אבל הנשיל העשוי מה' מינין הקובע עניו
 חשוב קבוע ולדרך סכה טורים :

(תתקעה) ת"ר חובל הדם חכילה ערתי חוץ
 לסכה כמה חכילה ערתי כדטעיים
 בר זי רב וטיין לבלה פ"י שהוא קרוי לביילה
 ופירותו אין טעוין סוכה וכל שהיה קרויה ערתי
 וכתב הר"ר חביגדור כהן לחכילה ערתי דשנת
 וי"ט ואפילו שהיה חשיב' קבוע הואיל ואדם קובע
 סעודתו על כיון שבה"ל: (תתקעט) מצאתי מאני
 משחי' במטללחא מאני מיכלא בר ממטללחא
 כתב בספר המלוות"מ משום מילואם כגון קערות
 שנומאכות לאחר חכילה וי"מ כגון קדרה וחגני
 דלישה דטעמא דקטין חדורו בעינן והגוי אין
 רגילין להיות צבית דיר' חלף צית יש להם לבדם
 ולא מטעמא דמילואה וכ"כ ר"א בר יוחל הלוי
 דקערות לאחר שאכלו פרו לאטמינהו בסכה .
 ובה"ג מפרש מאני מיכלא כגון קערות וספודים
 מרדכי:(תתקע) מברכין על הסכה בכל פעם
 שנכנס בה ואפי' הנכנס בסכה חבירו לבקר
 לדרך לבדך בכל פעם ופעם כך כתבו הגאונים
 ואע"פ שברך עליה ביום ראשון חוזרים ומברכים
 עליה . ור"ת כתב כיון שטיקר הקביעות שאדם
 קובע בחוץ הסכה היא החכילה מברך על
 החכילה ופוסט כל שאר הדברים אפי' הטינה
 שהיא חמורה מחכילה שהרי חובלים ערתי חוץ
 לסכה ואין יטיין ערתי חוץ לסכה אפי' כיון
 ששחכילה עיקר פוסט הבשר :

(תתקעה) בעצי סכה לא מהני תנאה שטל
 כרמו בודל מהכל בין השמשות משום
 שחירת אהל קוי סכה מתל' עליהם ואומר איני
 בודל מהם כל בין השמשות ודוקא שמתנה בזה
 הלשון אבל בזומר איני מהנה עליהן לחובלן
 כשיפלו אינו בלום אבל אם חמר מהנה איני עליהן
 אימתי שחלה מהני תנאה שגם בין השמשות
 בכלל . ולפי החירו' האחר של החוס' לא מהני
 תנאה אפי' בזווי' חלף לאחר שיפלו וכן יראה
 מה"ג שכתבו טעורי סכה שפלו בשעת אסורין
 בחכילה ואסורין לטלטלן במקומן נפלו ב"ט
 אסורין בחכילה ומהנים להחזירן למקומן אבל
 אם התנה עליהם בשעה שחלה חוץ ואמר
 כשאחלה אכול מהן שומר ע"כ . הרי שלח כתב
 היקר בתנאי' חלף לאחר שפלו ואינו מנין מה
 יש להקל לענין טיגול במקומן בין י"ט לשבת
 וירח"ש כהנ' בתשובה דמהני בהן תנאה אפי'
 צעורן קיימין אבל בלא תנאה אסורין אפי' אחר
 שפלו : (תתקעו) מור"ם היה מחמיר אפי'
 צפירות שלא לחובל' חוץ לסכה וה"ר פרץ היה
 אומר דפירות לא לריבי סכה אבל שאר דברים
 כגון צמר וגבינה וכיוולא בהן לרץ והרמב"ם כתב
 עומד לשמות מים ולאכול פירות חוץ לסכה
 והמחמיר שלא לשמות אפי' מים חוץ לסכה
 חע"כ : (תתקעו) ודרא"ש כתב אפי' אח"ל דפירי
 ובשר וגבינה בעי סכה היינו דוקא מי שיקבע

כפירש"י שבה"ג : (תתקעב) אמר רבא ואינה
 נחמה חלף בלורה פתח פירש"י דאשחי'
 כהלכה ושלישית אפי' טפח קאי והכי קאמר
 רבא הטפה ששפיתו שמהיר בדופן שלישי אינה
 מתיר חל"כ עשאו לחותה לורה הפתח על פני
 כל הדופן כולו . ורבינו יעשיה ורבינו יהודה בר
 נחן פירשו בחופן אחר שבה"ל :

(תתקעג) המושלשד לפנות מלמעלה למטה אם
 גבוהים מן הארץ ב' טפחים פסולה .
 פ"ו דפחות מג' אמה' לבדו מלמטה ולמעלה אם
 גבוהים מן הארץ י' טפחים כשרה . ר' יוסי
 אומר כשם שמלמט' לה למעלה י' טפחים כך
 מלמעלה למטה י' טפחים . ר"ח ובעל הדברות
 פסקו כר' יוסי . ובעל ה"ג ור' גטרוגליגאון
 ורבי יעשיה והרי"ן גיאה פסקו כרזנן וכ"פ בעל
 ירלים : (תתקעד) אתמר גוי סוכה המופליגים
 ממנה ד' אמות פ"ו כמו קרמים וסדינים
 הפרוסין תחת הסכה לגוי רב נתמן חמר כשרה
 דבטיילנהו לגביה ורב חסדא ורבה בר רב הונא
 אמרי פסולה משום אהל מפסק' ואשכחנה דלא
 גני בסכה והרי"ן גיאה ורבי' ישראל כהן פסקו
 כרב נתמן שבה"ל ר"ת כתב שדפנות של סכה
 אין בהם משום אסור . אבל הרמב"ם כתב
 שגם עני הדפנות אסורים וכן נראה לבעל
 היראים ולא נהירא אל הרא"ש :

(תתקעה) בעצי סכה לא מהני תנאה שטל
 כרמו בודל מהכל בין השמשות משום
 שחירת אהל קוי סכה מתל' עליהם ואומר איני
 בודל מהם כל בין השמשות ודוקא שמתנה בזה
 הלשון אבל בזומר איני מהנה עליהן לחובלן
 כשיפלו אינו בלום אבל אם חמר מהנה איני עליהן
 אימתי שחלה מהני תנאה שגם בין השמשות
 בכלל . ולפי החירו' האחר של החוס' לא מהני
 תנאה אפי' בזווי' חלף לאחר שיפלו וכן יראה
 מה"ג שכתבו טעורי סכה שפלו בשעת אסורין
 בחכילה ואסורין לטלטלן במקומן נפלו ב"ט
 אסורין בחכילה ומהנים להחזירן למקומן אבל
 אם התנה עליהם בשעה שחלה חוץ ואמר
 כשאחלה אכול מהן שומר ע"כ . הרי שלח כתב
 היקר בתנאי' חלף לאחר שפלו ואינו מנין מה
 יש להקל לענין טיגול במקומן בין י"ט לשבת
 וירח"ש כהנ' בתשובה דמהני בהן תנאה אפי'
 צעורן קיימין אבל בלא תנאה אסורין אפי' אחר
 שפלו : (תתקעו) מור"ם היה מחמיר אפי'
 צפירות שלא לחובל' חוץ לסכה וה"ר פרץ היה
 אומר דפירות לא לריבי סכה אבל שאר דברים
 כגון צמר וגבינה וכיוולא בהן לרץ והרמב"ם כתב
 עומד לשמות מים ולאכול פירות חוץ לסכה
 והמחמיר שלא לשמות אפי' מים חוץ לסכה
 חע"כ : (תתקעו) ודרא"ש כתב אפי' אח"ל דפירי
 ובשר וגבינה בעי סכה היינו דוקא מי שיקבע

רצ'למח גאון ומהר"ם היה מצדק על הסכה קודם ברכת המולח אף בחול וברח"ש כחב והעולם לא נהגו כן כי רגילין כל העם שאין מצדקין על הסכה הם כענם לטויל ולשיב' אלא צעת הכילה לפיכך ראו לבדק תהלה ברכת המולח ואח"כ יבדק על הסכה לה"ט :

(תתקצד) דעת חילוני הוא המקדש משומד ומשום ברכת הסכה חין לשמות המנהג . כחב זה"ג ומצדקי לברוכי אפי' יולח וכענם עשרה פעמים ורב יהודה' גאון כחב כשנכנס לישב בה בכל סעודה וסעודה לריך לבדק בין בערב בין ביום ובעל הדברות כחב כל טעה שזכנם בה לאכול ולשוחט והלמוד תורה ועמידה קצט לריך לבדק ור"ת כחב כל מלוח ככה שקיים מסעוד' אחת לכעודה אחרת כגון שינה וטויל וגמ"ד ברכת לישב בסכה שמצדק בסעודה פוטרין מלבדק עליהם ורב יהו גאון כחב הנכנס לסכת חצרו לבקרו מנהג ידוע שמצדק שם בין סעד בין לא סעד . והגרה"ה צעתי כבעל הדברות משה"ל . והעולם נוהג שלא לבדק אלא מסעודה לסעודה :

נפסי : (תתקצא) נסדק ראשו כשר ואי עידי כהמנח פי' כלי שיש לו שני ראשים פסול . ופי' רש"י שחלה בריתן היה כך שיש שדרלות מחליט עליו לכאן ומחליט עליו לכאן . ולשון נסדק חינו משמע כן דאם כן היה לו לומר ולגב שגדל סדוק אלא מיירי שנסדק בחלמתישו עד שפנתה : (תתקצב) נחלקה החימו' פסול פרש"י שני עלין העליונים ששם השדרה כלה נחלקו זה מזה ונסדקה השדרה עד העלין שלממ' מכן . והגאונים פי' שני העלין העליונים שדרכן להיות מחוברין נפרדו זה מזה ברוב עד שבראין כשנים וכן פי' רבינו גרשום ז"ל . ורב אלפס פי' על כל העלין שבלגב שהן כפולין וגבן אחד ואם נפרדו שניהם זה מזה ועדיין הם מחוברין מנגן כשר חבל הם נחלקו בגבן רוב כל ענה וענה ברוב העלין שבלגב פסול וכ"כ הרמב"ם וכן ר"ה ורבי' ישעיה ובראש"ד פי' חס יש לו כמין קולי' נפדו אלו שנקוין וללמח אלו שנקע' חלמתישו לפיזו אלו ללדדיו פסול חבל עקי' חלמתישו כשר ואם הוא כפוף בראשו פסול :

דיני הדם וערבה

(תתקצג) כתבו הגאונים לריך שיהיה לו שיטור אורך הדם עבות ואם לאו פסול ובעל העטור כחב אפי' אין בו אלא פעם אחת שלשה נחד קינה כשר . וכ"כ הרמב"ם והרא"ש הכריח דבריו והראש"ד כחב דלמאוד צעתי כל שיטור עבות ועטובה ברוכב ואפי' אין עבות בראשו : (תתקצד) יבשו עליו פסול ושטור היצבות לר"י עד שיכא נפרך בלפורן . והראש"ד פי' אפי' אם נפרכים בלפורן חס עדיין ירוקים הם כשר שהם ישרו ויחמם במים יחזרו לכוני' שהים נמשכן ובמראיתן ואם יבשו רוב עליו ונשאר בו שלשה בדים לחים בראשו כשר וי"מ ששנשה בדים לחים של העבות ישאר לכל א' בראשו ג' עלים כשר קינאי יבשו שמים ולא נשאר מוכן רק א' לה כשר והוא שישאר בראש הבד . פירש עלין של קן אחד מכלן ואחד מכלן והשלישי מורכב על שניהם והוא הקראק ראשו ובו חלוי הסדור לכן לריך שישאר לה . והראש"ד כחב אפי' יבש כולו ונשאר בו ג' בדים כמושם פסול חלוי מלי' מדי' יבש אלא הלח הסדור . ולא נקירא אל בראש"ד דכיון דכמות כשר אפי' לא עלהה בו חמרה הלכך יבש ראשו כשר דלא גרע מנקטס . לה"ט :

(תתקצה) כתב בעלי יריאים חע"ג דפסלוני יבש בלגב בדם ובערבה מכשירין משום דלא אפשר לנו והוא לנו כשעת הדתק חבל לא נשאר מניין וכן כחב הרמב"ם שבה"ל :

(תתקצו) ר' טרפון אומר אפי' שלשתן קטומין פי'

הרכות לולב

(תתקפה) אם נפרצו עליו פסול שירש"י שנחלשו מעיקרן מן השדרה והחום מפרש'י אורו על כפולת העלין שכל א' כפול גבו אחד ופניו שנים ואם נפרך שנחלק גבו חוך אורך כל ענה ברוב עליו שבלגב פסול : (תתקפו) לולב ציבם שדרתו או רוב עליו פסול . והראש"ד הכשיר ציבם רוב עליו ובלבד שתהא החימו' העליונה לחה . ולא נקירא אל הראש"ם : (תתקפז) עור היצבות פירשו החוספות ביאה נפרך בלפורן והראש"ד פירש מהיכלה של מנרה ירוקת שבו וליביו פניו . וכן עיקר לה"ט : (תתקפח) הוציא את השחול' ואח הגזול פי' רש"ם הכי מילי צי"ט ראשון חבל צי"ט שני מחוך שיואל שחול' יולח נמי בגזול . וראש"ה פי' דגם צי"ט שני פסול גזול מבוס דהוי מלוח הבאה בעצירה . מרדכי :

(תתקפס) פסק רב פלטינו גאון דהלכה כר' יוחנן דגזול יבש פסולין חפי' צי"ט שני וכ"פ גם בעל ה"ג ורבי' ישעיה ספי' כרז חמי דהוא בתראה דמוקי כמהיתין צי"ט ראשון חבל צי"ט שני אפילו גזול כשר וכ"כ בעל המאור ובעל הדברות שבה"ל : (תתקצ) נקטם ראשו פסול פי' הראש"ד כהקטם מעלין שבראשו עד שיחסר מעט מן השדרה . ובעל העטור כחב לא שנקטמו קלת מן העלין העליונים אלא שנקטמו שני העלין העליונים פי' עד השדרה ולא השדרה והראש"ם פי' דברוב קטימת העלין העליונים

הדבות הרם וערבה

פי' נדו של הדם . כשרון וכן ח'י
 יכולה אמר שמואל הלכה כר' טרפון ואין הלכה
 יכולה בר חיינא דאמר נקטם רבא ועלמה זו
 חמרה כשר משמע כל אם לא עלמה זו פסול
 וכ"פ הר"י ישעיה . וכן מורי יעלה וכ"כ רבינו
 יצחק ז"ל וכן מלחמי בתשובה כ"ר יעקב
 מוירלבורק . וכ"כ בעל המאור שבה"ל :

(תחצקא) כתב בעל העטור אפי' לא נשתייר
 חלה עלה אח' בקלח של ערבי נחל כשר ומל'
 הרא"ש יראה שר"ך שיטאר הרוב :
 (תחצקא) רוב המפרשי' פירשו שלכמהלה נר"ך
 לחזור אחר ערבה בגדלה על מים
 אלא שדדיעבד וי"א בהגדלים בזהים וברא"ש
 כתב שלכמהלה י"א של בריס . וכן יראה מדברי
 הרמב"ם לה"ט : (תחצקא) לולב מורה לחגודו לא
 אגדו כשר . ולר"ך שיהגדו שני קשרים זה על גב
 זה . ורמב"ם כתב אנו נהגין בלולב וגם בקשר
 של זריות לקשור רק פעם אחת ושוב מהעגל
 וכורתי' סניב ומחוד כך מהודק יפה כאלו קשרו
 משני ראשי האגד מרדכי :

הדבות אחרון

(אלף) אם נקב האחרון נקב מפולש או אפי'
 אינו מפולש והוא כחלי' פסול אפי'

שאינו חסר . והא נקב עד הנרתי' שהזרע
 נתיכו נחשב מפולש ופסול אפי' פחות מכחיסר
 ור"ה פי' דלפי' נקב שיש בו חסרון אינו פסול
 אלא כחיסר מפולש . וכן פי' ה"ר ישעיה .
 וברא"ש כתב כסדרה ראשונה לה"ט נקב שאינו
 מפולש כחיסר . פירש"י ז"ל דלנקיב ולא חסר
 כל שהוא קרוי דמכשיר הנה דמת"ל ואתה האי
 למימר דהא מפולש הוא מלמדו לכדו פסול בנקב
 כל שהוא ואפי' כל מחט : (אלף א) ונקב שאינו
 מפולש כחיסר אם רחב כחיסר פסול ואל"ג של
 חסר כלום כגון בהחב בו יחד עבה רובו הגלוי'
 פירשו דלנקיב וחסר כל שהוא קרוי ואם ניקב
 נקב מפולש וחסר כל שהוא פסול נקב שאינו
 מפולש חסר כחיסר פסול לא חסר כחיסר כשר .
 ונקב מפולש כמחט ולא חסר כל שהוא כשר
 וכ"כ בעל היר"א ובהשגחות הגלוני' אחרון
 דהלגיד כהדינא סומקא דהוי ברייתיה מחמ'
 כשר אבל מחמת לקוחה לא שבה"ל :

(א"ב) אחרון שנמוח כל זרע מנפטים וקליפתו
 כחלוי' קיימא וחורי הזרע קיימין
 מנפטים אבטיח ולא אפשיטא ודעת רב אלפס
 להקל . ויש מחמירין וכו' מסכתברא :

(א"ג) נקלף ממונו קליפה דקה בענין שלא חסר
 מבשרו כלום . מחולק בין רובו למקלחו
 ופירש"י נכולו כשר במקלחו פסול . ולפי' הוא
 פסול החוזר להכשירו שאם נקלף מקלחו יקלף

הערוד וכן רבינו ישעיה וצירושלמי גרסינן
 נטלה פטמחו חסין אמרי ששנחו יצחק ז"ל
 חקולה חומר פיק' . פירש בעל הדברות י"א
 היינו בוכתו וי"א חוטמו של אחרון וכן ז"ל
 פיקס שהוא חוטם . כדחנן חסם הקבולין
 והלעוין משיפסקו . ורב אלפס פי' כר"י הלוי
 וכן בעל הדברות ור"ח . וכן הרמב"ן ז"ל :
 אסתברא ליה להר"ר אברהם בר שמה ז"ל
 שבה"ל . כללו של דבר לפי' ר"י בר יקר פטמחו
 ובוכתו שמים ח' הוא והוא הראש . ולפי
 הערוך פטמחו הראש ובוכתו הזבד ולפי ר"י
 פטמחו היינו בוכתו והוא הזבד שבחוד הגומא
 אבל עוקאו שהוא חוד לגומא לכל הפירושים אם
 יטול כשר מרדכי . נטלה פטמחו והוא הפרח
 שבראשו לפי' הר"י בר יקר אבל אם יטלה
 עוקלחו כשר בכל ענין . ולפי' הר"י הלוי נטלה
 פטמחו כשר בכל ענין ונטלה עוקאו אם נטלה
 מה שחוד לגומא כשר ואם נטלה מעקרו ויכר
 מקומו שהוא חסר פסול ור"ח פוסל בשניהם
 וכ"כ רב אלפס והרמב"ם וברא"ש וכן נהגין
 לפסול בשניהם . ודוקא כשהיה זה פטמה ופלי'
 אבל יש אחרונים שלא היה להם פטמה מעולם
 לא נפסלו בכך : (א"ד) עלתה בו הזויה והוא כמו
 אבצעותות ויש בהן ממש שנקומם יכר במשום
 שהוא גבוה מן האחרון אם הוא בפתח ח' אין
 פוסל אלא ברובו ואם הוא בשנים או בג'
 מקומות אפי' במיעוטו פוסל וכחז' הר"ר יונה
 שאפי' הבנים או הג' מקומות מלד ח' של
 אחרון

לו לעשות אגודה מן הג' מינין וליטלו בידו בשעת הלל והושענות ויענט כדרכו והכל בלא ברכה ולאט"ג דהר"י מאור"י י"ג השיב דהא דלמרינן ד' מינין מעכבין וז' אחזי היינו דוקא ציוס ראשון וכן הכסיוס ר"ח ה' הלכה למעשה מ"מ לא מלאכי לבי להורות לברך משי' דהרא"ש סתם ראיתו . ואפי' צ"ט שני אומר אני שיטול הג' מינין עכ"ל : (אי"ג) ויברך על הלולב קודם שיטול האחרון בידו כדי שיברך קודם לעשייתו שלא יטול ארבעתם קודם שיברך נמלא שכבר ילא קודם לעשייתם שכיון שהגביהן ילא או יפוך הלולב והאחרון עד שיברך ונמלא שלא ילא כיון שנטלו שלא בדרך גדילתו . חי נמי יכוין שלא לנחת עד שיברך והרמב"ם כתב שלא יברך עד שיטלנו בידו ואין נראה לרי"י וי"ח כיון שלא נעשו ועדיין יש להפשו בידו אשכ"ח שאינו מעכב קרינן ביה שפיר קודם לעשייתו וטוב לעשות כאלה מן הדרכים ככתבתי לה"ט ועל הלולב יש מהפכין אותו שלא בדרך גדולו עד לאחר הברכה . ויש שמחזקוין שלא לנחת עדיין וא"כ הוי עובר לעשייתו חי נמי דאין המלה נגמרת עד לאחר העטוט מרדכי פ"ק דפסחים : (אי"ד) בדרם שוטח נחלקו בו הגאונים אם הוא מין הדם ויכול להוסיף בו אם לאו ובה"ג כתב בדרם שוטח אפי' בכדי הדם אחריתא פסול . ורבי נטרונאי כתב אם יוכל לעשות כולו עבות מלאו מן המובחר ואם אינו מולא חלא' ג' הדס' ממלא אותו בכדס שוטח וספיר דמי . וב"כ הרא"ש לה"ט . וז' מינין הללו אין מוסיפין לה על הלולב ולא על האחרון חלא' כדכ"ס וערבב דכתוב לשון רבים יכול להוסיף כראונו וכן בתשובת הגאונים וכן משמע מן הירושלמי ומלאחי לרב יחודאי גאון ז"ל שכחב ב' ערבות בלולב מותרים ויולא בכן ידי מובחן פחות מיכן אסור והדסים שנים ח' עבות וז' שוטח למדני מדבריו שמוחר להרבות בכדס וב"כ בעל הדברות והרמב"ם חלל בה"ג כתב הדס שוטח אפי' בכדי הדם אחריתי פסול ואין נראה לנו כיון דמוין הדס הוא כשר להוסיף ויכלא משום כל מוסיף ורב פלגיו ורב נטרונאי וה"ר יונה אית לכו האי כשרא דיכול להוסיף בכדס וערבב . וכן פסק הרשב"א בתשובותיו וכן המהג"ו ובבבלי כתב אם רוצה להוסיף שחר מינין אינו מוסיף ואינו גורע . וז"ל רב עמרם ורב האי כתב שהעבות שבלולב לריבין ליהוה ג' עבות כראי וכהשאר הדס שוטח ומינין כלס ס"ט דהכי מינין הדס והאי סברא דגאון ליכא גבן מובח וכתס רבינו מלאחי שגריך מינין ס' כנגד כרבתכסוים שיש בה ס' אוחיות וכה"ל . ואנו נכתים ליעול ערבב כמינין לולב וג' קשרים שהוא סך הכל כמינין כההדרין וג' קשרים לג' אבות מרדכי :

אחרון פרי' חבל הראב"ד כתב דוקא שנתפור הנימור ביוזא אש"פ שבשעת האבטעויות היא מיעוט' כשר ביוזא מיעוטו כיון שכולו מולד אחד של אחרון כשר ולא הכסיוס הרא"ש לה"ט נקב מפולג במשטו פירש' דאלתקייב ולא המחבר קאי ונ"ח ממין האתקייב וחסר כל שהו' קאי וקאמר האי תנא הא דפסולין בחסר כל שהוא היינו ביקב מפולג חבל בשאינו מפולג עד שיחסר בכהיסר מרדכי : (א"ז) נקב האחרון או שאכלו העכברים כשר מיום ראשון ואיך אם כשר צו כשישור ובה"ג פסל אם נקבבו העכברים ב' י' ימים מיום דמחיס אט"ג נקבב בדיעבד כשרוכ"כ רב טרונאי והרא"ש לא הלה בזה . והפי' לכתחלה מותר ולדין חשוב יוס שני כיום ראשון חבני כל שאר הפסולין פסולין כל ז' הימים וה"ר יונה כתב כל הפסולין חוים פסולים חלא' ליום ראשון חבל משם ואיך ל"ש גזול ולי"ש שאר פסולין כלל כשרים וב"כ בעל העטור . והר"ר ישעיהו והרא"ש כתבו כשרא ראשונה . וכל הפסולים מחמת מום אם הוא בשעת הדחק כשר מלא כשרים ויכול לברך עליהם והראב"ד כתב שלא יברך עליהן חלא' אוחוז' בידו שלא תשתחח תורת הלולב ולא כהירא הרא"ש והרמב"ם מכשיר לולב יבב בשעת הדחק ולא שאר מינין ולא כהירא דמאי שנה זה מזה . לה"ט . ונחשכו וכו' לכתחלה להכשיר ביבשים אפי' בדליח' לחיס דוקא בלולב חבל זה בהדם וערבב בדליח' לחיס :

(א"ח) ובנין שמעכבין זה אחזי בו' מלאחי כספר ח"ז השיב ר"י מאור"י י"ג כמי שאין לו אחרון שיטול שחר מינין ויברך צ"ט שני דארבעה מינין אינן מעכבין זה אחזי חלא' ציוס ראשון לבד מדי דהא אחרון חסר ואין נראה לראשי"ה ואינו המחבר נראה בעיני הלכה למעשה כדבריו שאין מעכבין רק ציוס ראשון וכן הלכה מרדכי . ואינו המחבר לא ראיתי מובג כך רק לברך על ד' מינין : (א"ט) לא מלא אחרון לא יביא לא פריש ולא רמון . כתב רח"ס בעל היראים אט"פ שפסלנו יבשים בלולב הדס וערבב אן בלולב הדס וערבב מצריקין ביבשים משום דלא אפשר והוא שעה הדחק וראשי"ה חס' דהוא הוין אחרון כמות וחסר מרדכי . ד' מינין שבלולב מעכבין זה אחזי זה דבעינן לקוחה תמה והני מינין בזמן שאין לו כל המינין הללו ארבעתם חבל יש לו אינן מעכבין ואשכ"ח שנטען זה אחר זה שבה"ל : (אלף י) בפ"ג המרים כהררבי"ה הכפת חסר ו' כתיב משום דו' ימים קשוב הלולב ונראה קף אחת וציוס הו' מתירין אותו מרדכי : (אי"א) רש"י פי' הא דלולב חלל אגד היינו דוקא בדיעבד חבל לכתחלה נריך לחגור משום זה חלי וחלוכו : (אי"ב) בתב גדול כדורו מכר"י מולן ז"ל מי שאין לו אחרון בעירו יש